

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੈ ਵਲੁ ਨਾਮੁ

ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ

‘ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ’

ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਸੰਸਥਾ (ਰਜਿ:)

ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕ

ਲੇਖਕ : ਸ੍ਰ. ਹਰੀ ਸਿੰਘ (ਕਵੈਤ ਵਾਲੇ)

ਕ੍ਰਾਂਤਿਕਾਰੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਚੈਰਿਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਲਾਂਚ ਕਰਤਾ : ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ

Mob. : 099881-60484, 62390-45985

Type Setting : Radheshyam Choudhary

Mob. : 098149- 66882

Download Free

ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ

ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਵਾਹੇ, ਸੁਹਾਰਾ ਦੇਵੇ, ਖਾਦ ਪਾਵੇ, ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਲਾਵੇ ਅਤੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਵਾੜ ਦੇ ਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਰਾਖੀ ਵੀ ਕਰੇ ਪਰ ਬੀਜ ਨਾ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਬੇਕਾਰ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਜ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਉੱਗ ਸਕਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਬਰਾਤ ਬੜੀ ਸਜ ਧੱਜ ਕੇ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਜ ਜਾਵੇ ਪਰ ਵਿੱਚ ਲਾੜਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਣਗੇ ਤਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿੰਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਕਾਂਡ, ਸੇਵਾ ਪਰਉਪਕਾਰ, ਪੂਜਾ-ਪਾਠ, ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਰਟਨ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇੱਕ ਜਪ ਬਿਨਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਨਿਹਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਅਵਤਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੋ, ਯਾਦ ਕਰੋ ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਬੰਦਗੀ, ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਭਗਤੀ ਕਰਨਾ, ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਬੱਸ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ :-

ਜਪਹੁ ਤ ਏਕੋ ਨਾਮਾ ॥ ਅਵਰਿ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮਾ ॥ (ਅੰਗ 728)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਜੀ ਹੇਠਲੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਏਹੁ ਅਹੇਰਾ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ॥ (ਅੰਗ 1136)

ਇਸ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਪੰਕਤੀ ਹੈ :-

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸਟ ਧਰਮੁ ॥

ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥ (ਅੰਗ 266)

ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੇ ਹਨ। ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੇਸਟ ਧਰਮ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸਾਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਉੱਤਰ ਹੈ ਕਿ 'ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਿ'। ਬੱਸ, ਇਹੋ ਹੀ ਸ੍ਰੇਸਟ ਧਰਮ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਵੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਬਿਲਕੁਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ:-

ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਆਰਤੀ ਮਜਨੁ ਮੁਰਾਰੇ ॥

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਝੂਠੇ ਸਗਲ ਪਾਸਾਰੇ ॥

(ਅੰਗ- 694)

ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਜਪ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕੌਮ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਦੇ ਪਿਛਲੇ 100 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਬੰਦ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਤਾਂ ਥੋਥੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਾਨੀ ਹਨ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੋਈ ਜਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲੱਭਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਹਨ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ। ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:-

ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

(ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ)

ਹੰਕਾਰੀ ਦੀ ਪਰਬਲ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ, ਸਾਰੀ ਕੌਮ, ਸਾਰੀ ਬਰਾਦਰੀ, ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇਹ ਜਾਣੇ ਕਿ ਉਹ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਮਹਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਭੱਜ ਦੌੜ ਇਸ ਲਈ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਰੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾਮ ਉਸਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਘਰ, ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਸ ਮੈਂ ਮਿਟ ਜਾਵਾਂ ਪਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਾਲਾ ਸੋਚੇਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਚਾਹਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣੇ, ਕੋਈ ਮਾਣ ਵਡਿਆਈ ਦੇਵੇ ਪਰ ਇਹ ਮੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਐ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣ ਲਵਾਂ, ਤੇਰੇ ਲਈ ਮਿਟ ਜਾਵਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬੜੀ ਕੀਮਤੀ ਪੰਕਤੀ ਹੈ:-

ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ਨ ਮਾਨੈ ਸੇ ਪਰਗਟੁ ਹਰਿ ਦੁਆਰੇ ॥ (ਅੰਗ-406)

ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮਿਟ ਗਏ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ, ਉਹੀ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ। ਸਾਇੰਸ ਜਿਥੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਉੱਥੇ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੇ ਖੜਾ ਹੈ ਪਰ ਧਰਮ, ਧਿਆਨ ਸਾਧਨਾ ਜਪ ਤੇ ਖੜਾ ਹੈ।

ਖਾਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਬਦਲਾਉ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਬੜੇ ਪੱਕੇ ਪਾਠੀ 18-20 ਘੰਟੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੋਂ ਹੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਆਰੰਭ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਹੈ, ਜੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਤੇ ਹੀ ਪੈਰ ਨਾ ਰੱਖੇਗਾ ਤਾਂ ਮਹਿਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਧਿਆਨ ਬਾਹਰ ਜਾਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤਾਂ ਜਪ ਨਾਲ ਆਵੇਗੀ ਜਦ ਧਿਆਨ ਅੰਦਰ ਜਾਵੇਗਾ

ਜਪ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁਟ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹੇ ਪਰ ਅੰਦਰ ਨਾ ਲੰਘਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝ ਸਕੇਗੀ। ਜਪਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁਟ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝ ਗਈ ਤੇ ਤੱਸਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਬੱਸ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਨ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੇ :-

ਗਾਵੀਐ ਸੁਣੀਐ ਮਨਿ ਰਖੀਐ ਭਾਉ ॥

(ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ)

ਪਰ ਜੇ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬੇਕਾਰ ਹੈ :-

ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ ॥

ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ ॥

ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥

(ਅੰਗ-467)

ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਪ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਬੇਅਰਥ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਤਦੇ ਹੀ ਸਫਲ ਹੈ ਜੇ ਉਥੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲੱਗ ਜਾਈਏ ਕਿਉਂਕਿ ਜਪਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਬਣੇਗੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂਦਾ ਦਰ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰ ਤੇ ਪੁੱਜ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂਆਪੇ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਵੇਗਾ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਝੀ ਮਿਲੇਗੀ :-

ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਹੋਇ ਸੋਝੀ ਪਾਇਸੀ ॥

ਏਤੁ ਦੁਆਰੈ ਧੋਇ ਹਛਾ ਹੋਇਸੀ ॥

(ਅੰਗ-730)

ਆਮ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣ ਜਾਵੇ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਉਲਟ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਘਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਉਥੋਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਪਦਾਰਥ ਹੀ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਤੇ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੂਪਾਸੋਂ ਮਿਲ ਜਾਣ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਵੀ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਧਰਮੀ ਹੀ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਵੀ ਸਭ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ, ਕਿ ਧਨ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਵਧਦਾ ਜਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਧਰਮ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਨਿਸਫਲ ਹਨ ਜਦ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਈ ਸੱਜਣ ਤੀਹ-ਤੀਹ, ਚਾਲੀ-ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਸ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲੱਗ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਡੀ ਧਰਮ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮਨ ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪਰ ਇਹ ਮਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਭ ਕੁਝ ਪਾਸ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮਨ ਦੁੱਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਸਾਡਾ ਮਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਨ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਮਿਲ

ਜਾਣ, ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਭੁੱਖ ਮਿਟ ਜਾਂਵੇਗੀ ਪਰ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਕੀ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹਨ? ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਦਰਅਸਲ ਮਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਨ ਜਦ ਕਦੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੱਦ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਜਾਗੇਗੀ। ਦੋ ਭੁੱਖਾਂ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੁੱਤਲੇ ਲਈ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਧਰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਧਰਮ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਹੋਵੇਗੀ ਉਥੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੁਣ ਜਦ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਭੁੱਖ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਤੱਦ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦਾ ਯਤਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਾਡਾ ਜਪ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲ ਸਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਤੇ ਸਮਝਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :-

1. ਜਪ ਕਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।
2. ਜਪ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।
3. ਜਪ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ।

1. **ਜਪ ਕਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ :** ਨਾਮ ਦੇ ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਆਹਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਹਨ ਜਿਵੇਂ, ਕੋਈ 'ਰਾਮ' ਜਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ 'ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ' ਜਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ 'ਹਰੀ ਹਰਿ' ਜਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ 'ਅੱਲਾ ਹੂ, ਅੱਲਾ ਹੂ' ਦੀ ਧੁੰਨੀ ਅਲਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ', 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ', 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਮੋਣੀ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਲੈ ਕੇ, ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰ ਦਾ ਫਲ ਦਾਤਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰੂਮੰਤ੍ਰ, ਆਪਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ :

ਸਤਿਜੁਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਸਦੇਵ ਵਵਾ ਵਿਸਨ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ।

ਦੁਆਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਾਹਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ।

ਤ੍ਰੇਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ਜੀ ਰਾਰਾ ਰਾਮ ਜਪੈ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ।

ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮੁ ਅਵਾਲੈ ।

ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁੰ ਜੁਗੀ ਪੰਚਾਇਣ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਸਮਾਵੈ

ਚਾਰੇ ਅਛਰ ਇਕੁ ਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂਜਪੁ ਮੰਤਰ ਸੁਣਾਵੈ ।

ਜਹਾਂ ਤੇ ਉਪਜਿਆ ਫਿਰਿ ਤਹਾਂ ਸਮਾਵੈ । (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 1, ਪਉੜੀ 49)

2. **ਜਪ ਕਦੋਂ ਕਰਨਾ ਹੈ :** ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੌਥੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ 'ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰ'। ਹਰ ਗੁਰਮੁਖ ਲਈ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ :-

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥ (ਅੰਗ 611)

ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਬੀਜ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬੀਜਣ ਦੀ ਰੁੱਤ, ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਵਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਨੂੰ, ਮਨ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬੀਜਣ ਲਈ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਦਿਨ, ਦਿਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਰਾਤ, ਰਾਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਧਿਆ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਧਿਆ ਅਰਥਾਤ ਜੋੜ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਿਲ ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਜੋੜ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਪਹੁ ਫੁਟ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਬ੍ਰਹਮ ਮੂਰਤ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਛੁਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਉਹ ਸੰਧਿਆ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਸੰਧਿਆ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਮਨ ਜੋੜਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਰਾ ਸੋਚੋ ਦਿਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਧੰਦਾ ਹੀ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਪਰਿਵਾਰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਹੋਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੁੰਗੜਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਫੁੱਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਨਾਲ ਘੱਟ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਵੇਂ

ਓਨੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਖਾਇਆ ॥ (ਅੰਗ-467)

ਜੇਕਰ ਬਹੁਤਾ ਖਾਂਵੋਗੇ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਹੁਤੀ ਨੀਂਦ ਆਵੇਗੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਲੰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬੱਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ਡਿਨਰ ਹੀ ਖੂਬ ਡਟ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀ ਖਾਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ? ਸੱਚੇ ਜਗਿਆਸੂ ਲਈ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸੌਣਾ ਹਰਾਮ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਸ ਦਾ ਸੌਣਾ ਹਰਾਮ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਨ ਭਰ ਦਾ ਜਾਗਣਾ ਤੇ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਵੀ ਹਰਾਮ ਹੀ ਸਮਝੋ।

ਕਈ ਬਾਰੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਕਿੰਨਾ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਣ ਵਾਂਗੂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵੀ ਦਸਵੰਧ ਅਰਥਾਤ ਚੌਵੀ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਢਾਈ ਘੰਟੇ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵੱਲ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਸ ਪਾਠ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਵੀਹ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀਆਂ 101 ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ:-

ਇਕ ਦੂਜੀਭੌ ਲਖ ਹੋਹਿ ਲਖ ਹੋਵਹਿ ਲਖ ਵੀਸ ॥

ਲਖੁ ਲਖੁ ਗੋੜਾ ਆਖੀਅਹਿ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਜਗਦੀਸ ॥

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇੱਕ ਜੀਭ ਤੋਂ ਲੱਖ ਜੀਭਾਂ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਲੱਖ ਜੀਭਾਂ ਤੋਂ ਵੀਹ ਲੱਖ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਫਿਰ ਇੰਨਾ ਵੀਹ ਲੱਖ ਜੀਭਾਂ ਨਾਲ ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ, ਇੱਕ ਇੱਕ ਲੱਖ ਬਾਰੀ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤੱਦ ਹੀ ਕੁਝ ਗੱਲ ਬਣੇਗੀ। ਇਹੋ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ:-

ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਮਾਗਉ ਇਕੁ ਦਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੁਠੈ ਪਾਵਾ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਨਾਨਕੁ ਆਰਾਧੇ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ॥ (ਅੰਗ 749)

‘ਤੂੰ ਤੂੰ’ ਕਰਦੇ ‘ਤੂੰ’ ਵਿੱਚ ਆਪਾ ਲੀਨਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਾ ਭਾਵ ਮਿਟਾ ਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਦੀਵਾਰ ਬਣ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਾਹਵਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ, ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਤੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਪਿਛਾ ਨਹੀਂ ਛੁਟ ਸਕੇਗਾ।

3. ਜਪ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ : ਜਪ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਵੇਂ ਅਭਿਆਸੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਪ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਕਿਥੇ ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਕਈ ਸੱਜਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵ ਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂਜਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਜਾਂ ਮੂਰਤੀ ਤੇ ਜੋੜਨ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਵੀ ਐਸਾ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿਥੇ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਵੇ। ਦੂਸਰਾ, ਜੇ ਧਿਆਨ ਕਿਸੇ ਤਸਵੀਰ ਜਾਂ ਮੂਰਤੀ ਤੇ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਹਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਧਿਆਨ ਮੱਥੇ ਤੇ ਜੋੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਬਾਹਰ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦ ਕਿ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਸਾਧਨ ਜਾਂ ਵਸੀਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ:-

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥

(ਅੰਗ 878)

ਬੱਸ, ਜਪਣ ਵੇਲੇ ਰਸਨਾ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਉਚਰੇ ਤੇ ਜੋ ਧੁੰਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਮਨ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰਸ ਆਵੇਗਾ। ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਬੋਲਦਾ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਜਵਾਨ ਦੇ ਚੁੱਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਚੁੱਪ ਹੋਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਲੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਇੱਧਰ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੋਨ ਰਹਿਣ ਨਾਲ

ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੁਬਾਨ ਦੇਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਲਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਇੱਕ ਬਾਰੀ ਵੀ ਐਸਾ ਉਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਵਾਸੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ:-

ਕਿਨਕਾ ਏਕ ਜਿਸੁ ਜੀਅ ਬਸਾਵੈ ॥

ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਨੀ ਨ ਆਵੈ ॥ (ਅੰਗ - 262)

ਜਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਾਧਨਾ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁੰਨ ਵਿੱਚ, ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਹੈ, ਸੁਰਤ ਜੋੜਨ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧੁੰਨ ਤੱਦ ਹੀ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿੱਤਰ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਬੋਲ। ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਛੋ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂੰ ਸੁਣੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਦ ਕਿ ਸਾਥੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਉਹ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਧਿਆਨ ਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’, ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਦਾ ਜਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੁਬਾਨ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਮਤਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਜੁੜੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ ਜਦ ਪਚੇਗੀ ਤੱਦ ਹੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ, ਖੂਨ, ਮਾਸ ਤੇ ਮਿੱਝ ਬਣੇਗੀ ਤਿਵੇਂ ਜਦ ਜਪ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂਦਾ ਮੰਤਰ ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਬਦ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਮਹਾਂ ਰਸ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ :-

ਰੇ ਮਨ ਰਾਮ ਸਿਉ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

ਸ੍ਰਵਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨੁ ਸੁਨਉ ਅਰੁ ਗਾਉ ਰਸਨਾ ਗੀਤਿ ॥ (ਅੰਗ 631)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਅਲੂਣੀ-ਸਿਲ ਚੱਟਣੀ ਹੈ, ਐਵਰਿਸਟ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ, ਗੋਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥ (ਅੰਗ- 9)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਵਿਖਮ ਰਸਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਘਟ ਅਵਘਟ ਡੂਗਰ ਘਣਾ ਇਕੁ ਨਿਰਗੁਣੁ ਬੈਲੁ ਹਮਾਰ ॥

ਰਮਈਏ ਸਿਉ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ ਪੁੰਜੀ ਰਾਖੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥ (ਅੰਗ 345)

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਪ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਬੱਚਿਆ ਦੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਖਿਡਾਉਣਾ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ :-

ਮਾਥੇ ਤਿਲਕੁ ਹਥਿ ਮਾਲਾ ਬਾਨਾਂ ॥

ਲੋਗਨ ਰਾਮੁ ਖਿਲਉਨਾ ਜਾਨਾਂ ॥ (ਅੰਗ 1158)

ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਚਲੀਏ ਸਗੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਸਾਲ ਤੱਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਖਿਡੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੁੱਢਾਪੇ ਤੱਕ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਬੇਅਰਥ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜਪ ਵਰਗੇ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਟਾਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਪ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਜਰਾ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਬੇਟੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਈਏ, ਇਹ ਜੋ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਬੇਟਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਗੱਲ ਕੀ, ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਮੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਰਹੇਗੀ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਛੱਡੋ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਗਤ ਧਰੁਵੱਲ ਵੇਖੋ, ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਹੈ, ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਜਾਨ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਬਨਾਰਸ ਪਾਗਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੁਰੂਆਂ ਤੇ ਅਵਤਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕਦੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵੀਹ ਰੁਪਇਆਂ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭੂਤਨਾ ਤੇ ਬੇਤਾਲਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਆਪ ਖੁਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ॥

ਕੋਈ ਆਖੈ ਆਦਮੀ ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ ॥ (ਅੰਗ- 991)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਪਰ ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਖੜੀ ਹੀ ਰੱਖੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵੱਲ

ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਘੜੀ ਵੀ ਚੈਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਭੱਜ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ, ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਲਹਿਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਿਵੇਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਲਹਿਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉੱਠਦੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲਟ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਲਈ ਰੁਕਿਆ। ਹਲਟ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਦੇ ਡੁਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਘੋੜਾ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਡਰ ਗਿਆ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਵੇ। ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਨੇ ਹਲਟ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜ਼ਰਾ ਹਲਟ ਨੂੰ ਰੋਕ ਤਾਂ ਜੋ ਘੋੜਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਵੇ। ਹੁਣ ਜਦ ਹਲਟ ਰੁਕਿਆ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਆਉਣਾ ਵੀ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਹਲਟ ਵਾਲਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ, ਜੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਐਸੇ ਸ਼ੋਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਿਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਲ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਠੀਕ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਨੋਸਥਿਤੀ ਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਦੋਵੇ ਤੇ ਸਦਾ ਆਪਣੀ ਮਨੋਸਥਿਤੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰੋ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਬੇੜੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਠਿਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਪੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਸਤਾ ਬਣਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਜਗਿਆਸੂਦੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂਦਾ ਜਪ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਜਪ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਚੱਲ ਸਕੇ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੋਈ ਇਸ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਮ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੋਜ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਅੰਦਰ ਵੈਰਾਗ ਜਾਗੇ। ਧੀਆਂ, ਪੁੱਤਰ, ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਭ ਕੂੜੇ ਤੇ ਝੂਠੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਘਟਦਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਭਗਤ ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ :-

ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭਹੁ ਤੇ ਤੋਰੈ ਤਉ ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ ॥ (ਅੰਗ- 657)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ :-

ਨਾਉ ਪ੍ਰਭਾਤੇ ਸਬਦਿ ਧਿਆਈਐ ਛੋਡਹੁ ਦੁਨੀ ਪਰੀਤਾ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਜਾਗਿ ਹਾਰਿਆ ਤਿਨਿ ਜੀਤਾ ॥ (ਅੰਗ 133●)

ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਡਾ ਨਹੀਂ, ਸੱਚ ਜਾਨਣਾ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਮਝ ਆਵੇਗੀ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸਾਥੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਪ ਆਪੇ ਹੀ ਚਲੇਗਾ।

ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਛੋਟੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਡਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ, ਧਨ ਸੰਪਰਦਾ, ਸ਼ਾਨੋ ਸ਼ੋਕਤ ਸਭ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਛੋਟੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਹ ਸਾਡੇ ਖੇਡ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

- ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ਜਰਾ ਜਨਾਵੈ ॥

ਤਬ ਤੇਰੀ ਓਕ ਕੋਈ ਪਾਨੀਓ ਨ ਪਾਵੈ ॥ (ਅੰਗ 656)

- ਜੈਸੇ ਰੈਣਿ ਪਰਾਹੁਣੇ ਉਠਿ ਚਲਸਹਿ ਪਰਭਾਤਿ ॥

ਕਿਆ ਤੂੰ ਰਤਾ ਗਿਰਸਤ ਸਿਉ ਸਭ ਫੁਲਾ ਕੀ ਬਾਗਾਤਿ ॥ (ਅੰਗ 50)

- ਦਿਨ ਤੇ ਪਹਰ ਪਹਰ ਤੇ ਘਰੀਆਂ ਆਵ ਘਟੈ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ॥

ਕਾਲੁ ਅਹੇਰੀ ਫਿਰੈ ਬਧਿਕ ਜਿਉ ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਬਧਿ ਕੀਜੈ ॥ (ਅੰਗ 691)

ਪ੍ਰਾਨੀ ਨਾਰਾਇਨ ਸੁਧਿ ਲੇਹਿ ॥

ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਘਟੈ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤੁ ਹੈ ਦੇਹ ॥ (ਅੰਗ- 902)

ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੱਦ ਹੀ ਸੰਬੰਧ ਜੁੜੇਗਾ ਜਦ ਇਹ ਸੋਚ ਸਦਾ ਅੰਦਰ ਬਣੀ ਰਹੇ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਛੋਟੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਘੱਟ ਗਿਆ। ਤਦੋ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਜਨਨੀ ਜਾਨਤ ਸੁਤੁ ਬਡਾ ਹੋਤੁ ਹੈ

ਇਤਨਾ ਕੁ ਨ ਜਾਨੈ ਜਿ ਦਿਨ ਦਿਨ ਅਵਧ ਘਟਤੁ ਹੈ ॥ (ਅੰਗ 91)

ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁੱਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੱਡਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਭੋਲੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਕਿ ਦਰਅਸਲ ਇੱਕ ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰਨ ਨਾਲ, ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਘਟਦੀ ਜਾਂ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ ਸਾਨੂੰ ਦੁੱਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤਾਂ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਮਰਨ ਦਿਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ। ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਿ ਅੱਸੀ-ਅੱਸੀ, ਨੱਬੇ-ਨੱਬੇ

ਸਾਲ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾ ਕੇ ਖੁੱਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਰਨ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਨ ਕਬੂਲ ਕਰ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਸ ਛੱਡ ਦੇ ਤੇ ਤੱਦ ਹੀ ਕੁਝ ਗੱਲ ਬਣੇਗੀ :-

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥ (ਅੰਗ 11●2)

ਤੀਸਰੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਸਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਪਲ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਪਰ ਐਸਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਦਾ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਭੂਤ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਯਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਆਸਾਂ ਲਗਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਾਡਾ ਮਨ ਸਾਡੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦਿਲਜਸਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਮਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਕੰਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਇਹ ਮਨ ਬਹੁਤ ਚਲਾਕ ਹੈ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਆਦਤ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਤਮਾਨ ਦਾ ਛਿਣ ਬਹੁਤ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਪਰਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹੋਰ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰਹੇ:-

ਦਸ ਦਿਸ ਖੋਜਤ ਮੈ ਫਿਰਿਓ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਸੋਇ ॥

ਮਨੁ ਬਸਿ ਆਵੈ ਨਾਨਕਾ ਜੇ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ॥ (ਅੰਗ 298)

ਅਪਣੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਨ ਲਈ, ਲਗਾਤਾਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚੌਥੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ, ਜੇ ਕਦੇ ਥੋੜਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਰਸ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਹਉਮੈ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣੇਗੀ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਕਬੀਰ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਰੰਕੁ ਨ ਹਸੀਐ ਕੋਇ ॥

ਅਜਹੁ ਸੁ ਨਾਉ ਸਪੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿ ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥ (ਅੰਗ - 1366)

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੇੜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਹਰ ਪਲ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਆਣਾ ਮਲਾਹ ਸਦਾ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਫਜ਼ੂਲ ਦੀਆਂ ਫੜਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ। ਭਗਤ ਮਾਲਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ

ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇੱਕ ਨ੍ਰਤਕੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਾੜੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮਜ਼ਾਕ ਸੁਝਿਆ। ਉਹ ਆਖਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਦਾੜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਦਾੜੀ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ, ਗੱਲ ਆਈ ਚਲਾਈ ਹੋ ਗਈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨ੍ਰਤਕੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਓ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਈ ਚੇਲੇ ਤਾਂ ਡੋਲ ਗਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਨੂੰ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਐਸੀ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਕਿਉਂ ਯਾਦ ਆਈ ਹੈ। ਪੈਰ ਨ੍ਰਤਕੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਈ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬੀਬੀ 25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਤੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਦਾੜੀ ਤੇਰੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਨ੍ਰਤਕੀ ਬੋਲੀ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਨਹੀਂ! ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਕੁੱਤਾ ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਜਾਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਲਹਿਰ, ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਬੋ ਦੇਵੇ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਸੁਰਖਰੂਹੋ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

5. ਪੰਜਵੀਂ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੱਲ ਚੱਲ ਕੇ ਮਿਲੇਗਾ। ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਾਝੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਚੱਪੂਮਾਰਨੇ ਹੀ ਪੈਣਗੇ ਤੱਦ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਬਹਿ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ, ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ।

‘ਕਰ ਕਰ’ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਧਨ ਦੌਲਤ, ਪ੍ਰਭਤਾ, ਮਾਨ, ਸਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ‘ਕਰ ਕਰ’ ਕੇ ਮਿਲੇਗਾ, ਬੈਠੇ ਬਿਠਾਏ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ। ਹੁਣ ‘ਕਰ ਕਰ’ ਕੇ ਅਸੀਂ ਚੰਚਲ ਬਣ ਗਏ ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਿਹਚਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਬਿਪਰੀਤ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮੇਲ ਹੋਵੇਗਾ? ਹੋਰ ਜੇ ਕਰ ‘ਕਰ ਕਰ’ ਕੇ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡਾ ਕਰਮ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਾਡੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ‘ਕਰ ਕਰ’ ਕੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਪੱਕੀ ਆਦਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਤੇਟਿਕਣਾ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ ਹਾਂ ਜਦ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਟਿਕਾਉ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ ‘ਕਰ ਕਰ’ ਕੇ ਇਹ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਹਕਰਮ ਹੋਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਆ ਜਾਵੇ। ‘ਕਰ ਕਰ’ ਕੇ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ‘ਨਾ ਕਰਨਾ’ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :-

ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ ॥

ਤਿਸੁ ਬੈਸਨੋ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਧਰਮ ॥

(ਅੰਗ 274)

ਉਹੀ ਵੈਸਨੋ ਅਸਲੀ ਧਰਮੀ ਹੈ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਇਛਾ ਨਾ ਰਖੇ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮ ਨਾਲ, ਸਾਡਾ ਹੰਕਾਰ ਜੁੜ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਉਹ ਧਰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਧਰਮ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਹੋਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿਹਕਰਮ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਆਦਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤਨ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਡੋਲ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਫੁਰਨੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਨਾ ਚੱਲਣ ਤੱਦ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੁੜੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਧਿਆਨ ਸਾਧਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭੂਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਜਪਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕੇ ਜਦ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਜਾਵੇ ਤੱਦ ਜੋ ਇਸ ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਜੇ ਜਾਂ ਰਿਣ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਉੱਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਦੁਖ ਉਤਰੇ

ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਰਿਨੁ ਲਾਥਾ ॥ (ਅੰਗ 696)

ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਰਜੇ ਉਤਾਰਨ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਹੱਜ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਕਰਜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਜਾਵੇ ਤੱਦ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਿਣ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ - ਪਿਤਰੀ ਰਿਣ, ਦੇਵ ਰਿਣ, ਗੁਰੂਰਿਣ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਣ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਤਰੀ ਰਿਣ ਹੈ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਪਾਲ ਪੋਸ ਕੇ, ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਖਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਉੱਪਰ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਸੀ, ਲਾਚਾਰ ਸੀ, ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰੀਏ, ਤੱਦ ਹੀ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਉਤਰੇਗਾ।

ਦੂਸਰਾ ਦੇਵ ਰਿਣ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਦੀ ਹੈ :-

ਅੰਨੁ ਦੇਵਤਾ ਪਾਣੀ ਦੇਵਤਾ ਬੈਸੰਤਰੁ ਦੇਵਤਾ ਲੂਣੁ ਪੰਜਵਾ ਪਾਇਆ ਘਿਰਤੁ ॥

ਤਾ ਹੋਆ ਪਾਕੁ ਪਵਿਤੁ ॥ (ਅੰਗ 473)

ਅੰਨ ਦੇਵਤੇ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦੇਵਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਬਸੰਤਰ ਦੇਵਤਾ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਦੇਵਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੋਂਦ

ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬਣੀਏ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਤਾਮੀਰੀ ਰੁਚੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜੋ ਦੇਵ ਰਿਣ ਉੱਤਰ ਸਕਿਏ।

ਤੀਸਰਾ ਗੁਰੂਦਾ ਰਿਣ ਹੈ। ਗੁਰੂਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਗੁਰੂਦਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਸਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਗੁਰੂਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਤੇ ਉਸ ਉਪਰ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਾਡਾ ਕਰਜ਼ਾ ਉਤਰੇਗਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਦੇਣ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਨ ਕਰੀਏ।

ਚੌਥਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਣ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਦ ਬੱਚੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਭੋਲੇ ਤੇ ਸਾਫ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸੋਗ ਨਾ ਤਨ ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਗ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਪਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਕਬਰ ਤੱਕ ਪੁਜਦੇ ਹਾਂ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਭੋਲਾਪਨ ਤੇ ਉਹ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਤੱਦ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਤੈਸਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਜਾਈਏ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਿਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਤਰੇਗਾ, ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਹੀਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ।

ਬੰਦੇ ਖੋਜ ਦਿਲ ਹਰ ਰੋਜ

ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਬਾਹਰੋਂ ਮਿਲੇਗੀ ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਸਭ ਬਾਹਰੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਕਾਰਨ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ ਪਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇੱਕ ਬਾਹਰ ਦੀ ਤੇ ਇਕ ਅੰਦਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ:-

ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਹਿ ਮੇਲੇ ॥ (ਅੰਗ - 292)

ਦੋਵੇ, ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁੱਖੀ ਬਣਾਉਂਣੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ ਪਰ ਰਸਤਾ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਨ ਨਾਲ ਸੁੱਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨਾਮ ਧਨ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਧਨ ਕਮਾਉਂਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਯ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਪਰ ਨਾਮ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ

ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਉੱਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਨ ਨਾਲ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲੀ ਸੁੱਖ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਧਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੁੱਖ ਦੀ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਨ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹ ਸਦਾ ਥੋੜਾ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਦਾ ਨੱਠ ਭੱਜ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਦੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਪੇਟ ਭਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੀ ਕਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ, ਜਿੰਨਾ ਬਾਲਣ ਪਾਉਂਗੇ, ਇਹ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਇੱਕ ਐਸੀ ਬਾਲਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਥੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਐਸੀ ਬਾਲਟੀ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਪਾਵੇਂ ਜਾਂ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਖੂਹ ਬਦਲ ਲਵੋ, ਇਹ ਖਾਲੀ ਦੀ ਖਾਲੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ।

ਸਹੂਲਤ ਤੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਫਰਕ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਪੈਦਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਮੋਟਰ ਕਾਰ ਸਹੂਲਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੌਂਪਤੀ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਮਕਾਨ ਸਹੂਲਤ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਚੋਟ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੱਡੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤੇ ਜੋਗ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ :-

ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥ (ਅੰਗ - 139●)

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਹੂਲਤ, ਰਾਜ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹੈ ਪਰ ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋਣਾ ਜੋਗ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ, ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਧਨ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਾਮ ਧਨ ਵੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਾਲਾ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ, ਕਿਸੇ ਬਜ਼ਾਰ, ਤੀਰਥ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਤਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ :-

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਦਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ (ਅੰਗ - 293)

ਜੇ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭਾਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਭਰਮ ਤੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਜਦ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਨ ਤੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮਿਲਣਗੇ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਧਨ, ਭਗਤੀ ਤੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ :-

ਸਭ ਕਿਛੁ ਘਰ ਮਹਿ ਬਾਹਰਿ ਨਾਹੀ ॥

ਬਾਹਰਿ ਟੋਲੈ ਸੋ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਹੀ ॥ (ਅੰਗ - 1●2)

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ੋਮਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਬੰਦੇ ਖੋਜ ਦਿਲ ਹਰ ਰੋਜ ਨਾ ਫਿਰੁ ਪਰੇਸਾਨੀ ਮਾਹਿ ॥

ਇਹ ਜੁ ਦੁਨੀਆ ਸਿਹਰੁ ਮੇਲਾ ਦਸਤਗੀਰੀ ਨਾਹਿ ॥(ਅੰਗ-727)

ਐ ਜੀਵ! ਤੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਬਾਹਰ ਭਟਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਸੀਬ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਇੱਕ ਜਾਦੂਜਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖਚਿਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ :-

ਅਸਮਾਨ ਮਿੰਨਾਨੇ ਲਹੰਗ ਦਰੀਆ ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ ਬੁਦ ॥

ਕਰਿ ਫਕਰੁ ਦਾਇਕ ਲਾਇ ਚਸਮੇ ਤਹਾ ਮਉਜੁਦੁ ॥3 ॥ (ਅੰਗ- 727)

ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੱਤਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਸਗੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਰੂਪ ਦਰਿਆ ਤੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਹਿਰਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦੀ ਐਨਕ ਰਾਹੀਂ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ। ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਹੈ :-

ਟਕੁ ਦਮੁ ਕਰਾਰੀ ਜਉ ਕਰਹੁ ਹਾਜਿਰ ਹਜੂਰਿ ਖੁਦਾਇ ॥ (ਅੰਗ-727)

ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਧਨ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਧਰਮ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦਸ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਪਰ ਧਰਮੀ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਸੀਅਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਦ ਕਿ ਧਨ-ਜਾਇਦਾਦ, ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਪੋਤਰੇ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਲਾਟਰੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਰੋੜਪਤੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਬੀ ਰਸ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਦ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਕੇ ਹੀ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਦੇ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ :-

ਜਿਸ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਣ ਹਹਿ ਕਿਉ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ॥

ਆਪਣੁ ਹਬੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ॥ (ਅੰਗ- 474)

ਹਾਂ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਧਨ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਹੈ ਪਰ ਖੋਜ ਖੁਦ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਹੋਰ ਧਰਮ ਨਿੱਜੀ ਦੋਲਤ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਜਪਦਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸ ਬੈਠਿਆਂ ਬਿਠਾਏ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਨਾਮ ਰਸ ਮੈਨੂੰ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ

ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਆਵੇ ਪਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਪਿਤਾ ਧਨਵਾਨ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ ਆਪੇ ਧਨਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਤੀ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਪਤਨੀ ਆਪੇ ਰਾਣੀ ਬਣ ਗਈ ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੀਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਪਰ ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨੌਬਤ ਇਥੋਂ ਤਕ ਪੁੱਜ ਗਈ ਕਿ ਪਤੀ ਨੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੀ ਰਹੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਤਿਲੋਚਨ ਜੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਗਤ ਜੀ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਨਾਰਾਇਣ ਨਿੰਦਸਿ ਕਾਇ ਭੂਲੀ ਗਵਾਰੀ ॥

ਦੁਕ੍ਰਿਤੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਥਾਰੋ ਕਰਮੁ ਗੀ ॥ (ਅੰਗ 695)

ਐ ਗਵਾਰ ਇਸਤਰੀ! ਕਿਉਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਦੁੱਖੀ ਹੈ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਦੁੱਖੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੇਖ, ਕੋਈ ਵੀ ਫਲ ਬੀਜ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਰਮ ਬੀਜ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜੋ ਵੀ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਫਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੁੱਖੀ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੋਈ ਬੀਜ ਐਸਾ ਬੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਐਸੇ ਬੀਜ ਬੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਦੁੱਖੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਵਾਰਸ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ, ਪਿਤਾ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਲੈ ਸਕਿਆ ਤੇ ਸਗੋਂ ਸਾਰੀ ਉੱਮਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਝਗੜਦਾ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਤਦੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ :-

ਕਾਹੇ ਪੂਤ ਝਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ ॥

ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ ਹਉ ਤਿਨ ਸਿਉ ਝਗਰਤ ਪਾਪ ॥ (ਅੰਗ - 1200)

ਆਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਕੋਈ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਲ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪੋਤਰੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਖਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਦੇਰ ਸਵੇਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ:-

ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥ (ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ)

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਾਮ ਧਨ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਤਨੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਦੱਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦਾ। ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਜੀਅ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾਲ ਜੀਅ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੀਉਣਾ। ਮਨੁੱਖ ਪਾਸ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ

ਨਾ ਰਹਿਣਾ ਕਿ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ, ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਉੱਥੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ, ਪਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਧਨ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬਾਹਰ ਸਾਡੀ ਭੱਜ ਦੌੜ ਨਾਲ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਥੋਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ।

ਦਰਅਸਲ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਤੜਪ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ :-

ਸੁਣਿ ਮੁੰਧੇ ਹਰਣਾਖੀਏ ਗੂੜਾ ਵੈਣੁ ਅਪਾਰੁ ॥

ਪਹਿਲਾ ਵਸਤੁ ਸਿਵਾਣਿ ਕੈ ਤਾਂ ਕੀਚੈ ਵਾਪਾਰੁ ॥ (ਅੰਗ 141●)

ਐ ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਜਵਾਨ, ਸੁੰਦਰ, ਹਿਰਨ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਾਲੀਏ, ਭੋਲੀਏ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀਏ! ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੇ ਭੇਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤੱਦ ਉਸ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰੋ। ਇਥੇ ਗੁਰੂਜੀ ਕਵੀਆਂ ਵਾਲੀ ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੇਖੋ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਇਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਮਿਠਾਸ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੌਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਚਾਲ ਵਿੱਚ ਮਧੁਰਤਾ ਹੰਸ ਕੋਲ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹਿਰਨ ਪਾਸ ਹੈ। ਹਿਰਨ ਦੇ ਨੇੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਧੋਖਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਮਾਰਥੂਲ ਵਿੱਚ ਜਦ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਰ ਦਿਸਦੀ ਚਮਕਦੀ ਰੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਨੱਸਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਪਾਸ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੇਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹੋ ਹੀ ਰੇਤ ਹੋਰ ਦੂਰ ਚਮਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਰਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਹਿਰਨ ਵਾਂਗੂਦੁਨੀਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਪਿਛੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਨੱਠਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਇਜ਼ਤ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੁੱਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਸ ਸਭ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੁੱਖ ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਦਿਸਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਪਰ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਭ ਕੇਵਲ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਨ। ਜੇ ਧਨ ਨਾਲ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਧਨਵਾਨ ਸੁੱਖੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਰੋਂਦੇ ਪਿੱਟਣੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ:-

ਸੁਖ ਕੈ ਹੇਤਿ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਤ ਸੇਵ ਕਰਤ ਜਨ ਜਨ ਜੀ ॥ (ਅੰਗ 411)

ਜਿਥੇ ਸੁੱਖ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਨਾਸਮਝੀ ਕਾਰਨ, ਜਿਥੇ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ, ਉਥੇ ਸੁੱਖ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਧਨ ਪਦਾਰਥ, ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਝਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਟਕਣਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਕੇ ਸਤ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ, ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਅੰਦਰ ਲਾਲਸਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਚੇਤੇ ਜਾਂ ਸਿਮਰਤੀ ਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਾਡੀ ਸਿਮਰਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਿਆਲ ਕਰੋ ਸਾਡੇ ਘਰ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਹੀਰਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਸਾਡੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਅੱਡਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਗਵਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸੰਸਾਰੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਨਦੀ ਲਈ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਬੀਜ ਲਈ ਫਲ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣਾ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ। ਜਿਤਨਾਂ ਚਿਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਨਦੀ ਸਾਗਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪੱਜੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਜਜ਼ਬ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਸੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਇੱਕ ਬੀਜ ਫਲ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬੀਜ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਾਣੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਧਰਤੀ ਜਾਂ ਰੁੱਤ ਅਨੁਕੂਲ ਨਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੁਣ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੇਕ ਨੇ ਸੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਸਵੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਕਬੀਰ ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥

ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥ (ਅੰਗ - 1366)

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁੱਖ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਸੁੱਖ ਮਿਲ ਗਏ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਕਠਿਨ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਐਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਲਾਜ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਕਥਾ

ਕੀਰਤਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦਾਰੂਦੁੱਖ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਦੁੱਖ ਦੀ ਚੋਟ ਹੀ ਜਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

ਦੁਖ ਦਾਰੂਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥ (ਅੰਗ 469)

ਦੁੱਖ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਤਾਰ ਦੀ ਤਾਰ ਨੂੰ ਛੇੜਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਗੀਤ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਤਬਲੇ ਤੇ ਚੋਟ ਲੱਗੇ ਤੱਦ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਵੇਗੀ। ਦੁੱਖ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਚੋਟ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿਧੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ, ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੋਟ, ਚੋਟ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸਦਾ ਤਾਂ ਸਵਾਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੀ ਦੌਲਤ ਏਨੀ ਮਹਾਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਭਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:-

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ (ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ)

ਦਰਅਸਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਦੀ ਚਾਹਤ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਰਜ ਗਿਆ ਪਰ ਜਦ ਤੱਕ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੰਗ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਭਿਖਾਰੀ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜੋ ਵੀ ਲੱਭਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਕਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਸੀਨੇ ਚੀਰ ਕੇ, ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਵਡਮੁੱਲੇ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਅੰਦਰੋਂ ਭਿਖਾਰੀ ਦਾ ਭਿਖਾਰੀ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਚੰਦ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜੋ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

ਅਸਮਾਨੇ ਕੀ ਤਮੰਨਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ,

ਜਮੀਨ ਵੀ ਹਾਥ ਸੇ ਜਾਤੀ ਰਹੇਗੀ ।

ਮਨੁੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਬਾਹਰ ਨੱਠ ਭੱਜ ਲਵੇ, ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਜਾਂ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਘੁੰਮ ਆਵੇ, ਦੇਸ਼ ਬਦਲ ਲਵੇ, ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂ ਘਰ ਬਦਲ ਲਵੇ, ਮਜ਼ਬ ਜਾਂ ਜਾਤ ਬਦਲ ਲਵੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਅਸਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਗਲਤ ਹੈ, ਖੋਜ ਗਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਦੀ ਕੋਈ ਹਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਰਣੀ ਪੈ ਕੇ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਥੇ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਐਸੀ ਹੈ ਬੱਸ 'ਇਸ ਮਨ ਕਉ ਕੋਈ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ'। ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਬਾਹਰ ਹਰ ਥਾਂ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਬੱਝਦਾ ਕਿ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁੱਖ ਤੇ ਮਹਾਂ ਰਸ ਮਿਲੇਗਾ।

ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਮਾਈ ਦੀ ਸੂਈ ਗੁਆਚ ਗਈ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਸੂਈ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੱਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਬਾਹਰ ਸੜਕ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਲੱਭਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮਾਈ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਈ ਬੋਲੀ 'ਬੇਟਾ ਮੇਰੀ ਸੂਈ ਗੁਆਚ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਰਹੀ ਹਾਂ।' ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸੂਈ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮਾਈ ਸੂਈ ਕਿਥੇ ਕੁ ਕਰਕੇ ਡਿੱਗੀ ਸੀ। ਮਾਈ ਬੋਲੀ ਕਿ ਸੂਈ ਤਾਂ ਘਰ ਡਿੱਗੀ ਸੀ ਪਰ ਉਥੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਸੂਈ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਲੱਭਣ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ 'ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਮਾਈ ਤੂੰ ਕੁਝ ਪਾਗਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਈ ਘਰ ਗੁਆਚੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।' ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਵੀ ਹਾਲਤ ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ ਐਸੀ ਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਬਾਹਰ ਹਰ ਥਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਦਰਅਸਲ ਉਹ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਉਹੀ ਕੁਝ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ, ਸੋਚਣੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕੀਤਾ ਕੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਅੰਦਰ ਨੀਅਤ ਕੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਜਾਵੇ :-

ਬਾਹਰਿ ਢੂਢਨ ਤੇ ਛੂਟਿ ਪਰੇ ਗੁਰਿ ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਦਿਖਾਇਆ ਥਾ ॥

ਅਨਭਉ ਅਚਰਜ ਰੂਪੁ ਪ੍ਰਭ ਪੇਖਿਆ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਛੋਡਿ ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਇਆ ਥਾ ॥ (ਅੰਗ 1002)

ਐਸਾ ਮਨੁੱਖ ਫਿਰ ਧਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਭਟਕ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੰਗ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਵਾਂਗੂ ਝੁਮ ਕੇ ਕਹਿ ਉਠੇਗਾ :-

ਕਤ ਜਾਈਐ ਰੇ ਘਰ ਲਾਗੋ ਰੰਗੁ ॥

ਮੇਰਾ ਚਿਤੁ ਨ ਚਲੈ ਮਨੁ ਭਇਓ ਪੰਗੁ ॥ (ਅੰਗ 1195)

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਤੱਦ ਹੋਣਗੇ ਜੇ ਧਿਆਨ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਦਰ ਖੋਜਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਬਾਹਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿਰ, ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ, ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਦੀ ਹੈ :-

ਮੇਰੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਵੇ ਪਿਆਰੇ ਆਉ ਘਰੇ ॥

ਹਰਿ ਗੁਰੂਮਿਲਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਘਰਿ ਵਸੈ ਹਰੇ ॥

ਰੰਗਿ ਰਲੀਆ ਮਾਣਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ॥

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲੇ ਹਰੇ ॥1 ॥

(ਅੰਗ 451)

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਦੇਸ਼ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋਕ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਦਾਰਥ। ਦੇਸ਼ ਸੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਰਿਵਾਰ। ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਡੀ ਭਲਾਈ ਹੈ।

ਸਿੱਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਸਲੀ ਪੂਜਾ ਗੁਰੂਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ। ਗੁਰੂਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਐ ਗੁਰੂਜੀ! ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਅਗੇ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਹੀ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਚਾਨਣਾ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂਹਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂਦੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਕਹਿਲਾ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਸਿੱਖੀ ਤਾਂ :-

ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥

ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਲਘਾਏ ਪਾਰਿ ॥

(ਅੰਗ- 465)

ਆਪਣੀ ਮਤ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂਦੀ ਮਤ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸ਼ੁਭ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਾਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰੀ ਖੇਤੀ ਵਾਂਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਿਅਰਥ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ (ਘਰ) ਅੰਦਰ ਵੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਕੰਮੇ ਤੇ ਫਾਲਤੂ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸਾਡਾ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੋਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਈ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਭਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਐਸੇ ਫਜ਼ੂਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਸੋਖਾ ਕੰਮ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਕਠਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਆਚਾਰ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਣ ਤੱਦ ਹੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਣ ਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਤੈਸੇ ਸਾਡੇ ਨਿਸ਼ਚੇ, ਜੈਸੇ ਸਾਡੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਤੈਸੇ ਸਾਡੇ ਕਰਮ, ਜੈਸੇ ਸਾਡੇ ਕਰਮ, ਤੈਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਅਤੇ ਜੈਸੇ ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ, ਤੈਸਾ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ।

ਵਿਚਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸਾਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਨਿਰਬਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਕਸਰਤ ਨਾਲ ਬਲਵਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗਲਤ ਤੇ ਭੈੜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ, ਬਲਵਾਨ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੱਦ ਹੀ ਭੈੜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਕਥਾ, ਕੀਰਤਨ, ਦਾਨ-ਪੁੰਨ, ਤੇ ਸੇਵਾ ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਚੱਪੂਲਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਨੌਕਾ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਤਦੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਉਹੋ ਕੁਝ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ, ਖਿਆਲ ਜਾਂ ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ, ਸਾਡੇ ਮਾੜੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮ, ਸਾਡੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ, ਸਾਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਕਾਮਯਾਬੀ, ਸਾਡੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਗੱਲ ਕੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਉਪਰ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ:-

1. ਭਲੇ ਜਾਂ ਬੁਰੇ ਕੰਮ :

ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬਿਛ ਬੀਜ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਕਰਮ, ਸਾਡੀ ਕਰਨੀ, ਸਾਡੀ ਹੋਰ ਕਿਰਿਆ ਸਾਡੇ ਗੁਪਤ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਸਾਡੇ ਅਮਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਹਨ। ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਬੀਜ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਜੋ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਫੱਲ ਹਨ। ਜੋ ਖਿਆਲ ਸ਼ੁਭ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਫੱਲ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਜੇ ਖਿਆਲ ਅਸ਼ੁਭ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਭੈੜਾ ਕਰਮ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫੱਲ ਭੋਗਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਭੈੜੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਭੈੜੇ ਕਰਮ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਸਾਡੇ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸ਼ੁਭ ਰੱਖਣਾ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਇੱਕ ਅਟਲ ਈਸ਼ਵਰੀ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਇਨਸਾਫ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਨੇਕੀ ਦਾ ਫੱਲ ਬਦੀ ਤੇ ਬਦੀ ਦਾ ਫੱਲ ਨੇਕੀ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਬੀਜ, ਬੀਜਾਂਗੇ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਫੱਲ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਕਣਕ ਬੀਜਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਣਕ ਉਗੇਗੀ ਤੇ ਜੇ ਕਿੱਕਰ ਬੀਜਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕੰਡੇ ਮਿਲਣਗੇ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਪ ਜਾਂ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਜਾਂ ਬੇਵਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਛੁਪਿਆ

ਹੋਇਆ, ਫਲਦਾ ਤੇ ਫੁਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਸਾਨੂੰ ਭੈੜੇ ਕਰਮ, ਅਵਗੁਣ ਜਾਂ ਪਾਪ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਜਾਂ ਗੁਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਗੁੱਸਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਰਮ ਦੇ ਜੋ ਗੁਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਜਾਂ ਸਹਿਜ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ। ਕਾਮ ਲਈ ਜਤ ਸਤ ਦੇ ਲਾਭ, ਲੋਭ ਲਈ ਦਾਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਥਾਂ ਖਿਮਾ ਭਾਵ ਲਿਆਓ। ਇਹ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਸਭ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਦੋਖੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਖਿਆਲ ਕਰੋ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਜਾਂਦੀ ਵੇਖੀ ਤੇ ਉਸ ਲਈ ਮੰਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗ ਪਈ। ਇੱਕ ਭੈੜੇ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਕਾਬੂਰੱਖਦੇ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਤੇ ਨਾ ਪੈਣ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਪਾਪ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਪਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੈੜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਕੇ ਸਿਵਾਏ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਤਾਂ ਤੱਦ ਹੀ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਕਰਕੇ ਚੱਲੋਗੇ ਤਾਂ ਡਗਮਗਾ ਜਾਵਾਂਗੇ।

2. ਸਿਹਤ ਤੇ ਅਸਰ :

ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਮਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਨ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਭੈੜੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਰੋਗੀ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਜੇਕਰ ਖਿਆਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ ਤੱਦ ਸਰੀਰ ਵੀ ਤੰਦਰੁਸਤ ਤੇ ਅਰੋਗ ਰਹੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਾਂਗੂ ਸਾਡੀ ਰੋਗਤਾ ਤੇ ਅਰੋਗਤਾ ਖਿਆਲਾਂ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਜਦ ਤੱਕ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਉਪਰ ਕਾਬੂਪਾਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ।

ਦੁੱਖ ਤੱਦ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹੈ ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਭੈੜੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ। ਦੁੱਖ ਤੇ ਦੁੱਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਵਾਪਰਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਈਸ਼ਵਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਟਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ, ਮਾੜੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਨਾ ਪੈਣ ਦਈਏ। ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਡਰ ਭੈਅ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਆਉਣ ਲਈ ਰਸਤਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਨਰੋਏ, ਪਵਿੱਤਰ ਖਿਆਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਰੋਆ, ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ :-

ਸੋ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜਿਤੁ ਉਪਜੈ ਨ ਪਾਪੁ ॥

ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਨਿਰਮਲ ਪਰਤਾਪੁ ॥

(ਅੰਗ - 198)

3. ਵਿਚਾਰਾ ਦਾ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਅਸਰ :

ਸਾਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਜਾਂ ਨਾਕਾਮਯਾਬੀ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ, ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਜਿੱਤ ਜਾਂ ਸਫਲਤਾ ਸਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਬੱਸ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਫਲ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਣ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਆਉਣ ਪਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਸੱਟਾਂ ਖਾ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਵਾਂਗਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਐਸੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

4. ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ :

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਖੂਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮਹਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਡਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਅਸਲੀ ਪੱਕਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕੇਵਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁੱਤਰ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਖੂਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਰਾ ਅਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ। ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਖੂਨ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ਪਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਰਨਾਖਸ਼ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਮਾਪੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਅਨੇਕ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ। ਹਰਨਾਖਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਇਕੋ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਭਗਤ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਪਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਔਰਗਜੇਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸਾਹਜਹਾਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਖੂਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਤੱਕ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਤਿੰਨੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਤੇ ਭੈਣ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕਰਨ ਤੱਕ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂਘਰ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਸਦਾ ਝਗੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਇੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ:-

ਕਾਹੇ ਪੂਤ ਝਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ ॥

ਜਿਸ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ ਹਉ ਤਿਨ ਸਿਉ ਝਗਰਤ ਪਾਪ ॥ (ਅੰਗ - 1200)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਦ ਦੋ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਹੋਣ ਤੱਦ ਹੀ ਆਪਸੀ ਮਿਤਰਤਾ ਗੂੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਥੇ ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ ਇਤਬਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਇਤਬਾਰ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਸਦਾਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਥੇ ਸਦਾਚਾਰ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

5. ਕਿਸਮਤ

ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਬਾਹਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਕਰਮ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਘੜਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਖਿਆਲਾ ਮਾੜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਸੁਧ ਹਨ ਤਾਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

6. ਅਰਦਾਸ ਉੱਪਰ ਅਸਰ :

ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਉੱਪਰ ਵੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭੈੜੇ ਖਿਆਲ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰੀਏ ਕਦੇ ਵੀ ਚੰਗਾ ਫੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਤੱਕ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਤੱਦ ਤੱਕ ਮਨ ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਗਦਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਖਿਆਲ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਏ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

7. ਘਿਰਣਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ :

ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿੱਤਰ ਜਾਂ ਵੈਰੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਭੈੜਾ ਚਿਤਵ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਉਸ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਅਸਰ ਕਰੇਗੀ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰਾ ਸੱਜਣ ਕਿਸੇ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰ ਉਸ ਤੱਕ ਭੇਜੋ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵੈਰ ਨਫਰਤ ਰੱਖਕੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਯਤਨ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅੰਦਰ, ਜੋ ਉਸ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਫਰਤ, ਡਰ ਤੇ ਵੈਰ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਸੋਚਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਦਲਾਓ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਵੈਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਐਸਾ ਬਦਲਾਓ ਆਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਚੰਗੇ, ਨਿਰਮਲ, ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਖਿਆਲ ਉਸ ਉੱਪਰ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਕਰਨਗੇ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਦਾਰਦੇ, ਸ਼ਿੰਗਾਰਦੇ ਜਾਂ ਉਜਾੜਦੇ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਡੇਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਐਸੇ ਹਥਿਆਰ ਘੜਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਅੰਦਰਲੇ

ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਖੇਡ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਦਾ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਭੈੜੇ ਜਾਂ ਬੁਰੇ ਖਿਆਲ ਨਾ ਆਉਣ ਤੇ ਸਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਭ ਤੇ ਨੇਕ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਇਕੋ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਸਦਾ ਅੰਦਰ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਭੈੜੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਪ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿਤਨੇ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਉੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣਗੇ ਉਤਨੇ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸੀਂ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਸੁੱਖੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਹੋਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਸੋਚਾਂ ਜਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿਣਾ ਕੋਈ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨਿਰਵਿਚਾਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਹੜੀ ਮਨ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਬਣ ਕੇ ਬਾਹਰ ਗੁਆਚ ਜੀ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਜੇ ਨਦੀ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਰਹੀ ਸੀ ਉਹ ਬਚ ਗਈ। ਸਾਡੇ ਛੇਕ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਛੇਕਾਂ ਵਾਂਗੂ ਹਨ। ਛੇਕਾਂ ਵਾਲੀ ਬਾਲਟੀ ਵਿੱਚ ਕਦ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ।

ਜਦ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਅੰਦਰ ਉਠੇ ਤੱਦ ਖਿਆਲ ਕਰੋ ਇਹ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੇਖੋ ਕਿ ਹੁਣ ਦੂਸਰਾ ਵਿਚਾਰ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਭਾਵ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਹੈ। ਬੱਸ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਹੈ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਬੁਰੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬੱਸ ਦੇਖਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਕੰਮ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ 'ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ' ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਆਦਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ 'ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ' ਕਰਨ ਵਰਗਾ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਹਿਮਾਲਿਆ ਪਰਬਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਂਗ ਕਠਿਨ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਐਡਾ ਵਿਰਾਟ ਸੰਸਾਰ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਕੇਵਲ ਅਸੀਂ ਹੀ ਗਲਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ ਸਗੋਂ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰੀਏ? ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਲੋਕ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੜਬੜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਕੋਈ ਨਿਰਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੱਦ ਹੀ ਧਰਮੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਉਹ ਦੋ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :-

ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਧਿਆਨ :-

ਜੇ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲਹਿਰ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਜੇ ਧਿਆਨ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਗਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪਿਛੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਧਰ ਕਦੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਾ ਕੇਵਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬੱਸ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਵਿਚਾਰ ਸਾਡੇ ਸੁਪਨੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਕਰਮ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਘਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰ ਸਾਡੇ ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਸੁੱਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜੀਉਂਦੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਹ ਜੋ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਿਆ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਕਲ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਵੀ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਲ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵੀ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਉਪਾਅ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟੇਗਾ। ਦੂਸਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸ ਲੈਣਾ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਾਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਬੱਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੋਸਣ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ

ਇਹ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਹੁਕਮ ਚਲੇ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਘੱਟ ਘੱਟ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਨੌਕਰਾਂ ਚਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਐਸੀ ਰੁਚੀ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮ ਉਥੇ ਤੱਕ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਹੁਕਮ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੋਵੇ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਆਮ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨਿਯਮਾਂ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਮਰਿਯਾਦਾ ਜਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ:-

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ ॥

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਜੀਅ ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ॥

ਹੁਕਮੀ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ ਹੁਕਮਿ ਲਿਖਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਈਅਹਿ ॥

ਇਕਨਾ ਹੁਕਮੀ ਬਖਸੀਸ ਇਕਿ ਹੁਕਮੀ ਸਦਾ ਭਵਾਈਅਹਿ ॥

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਈ ॥

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੇ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤੇ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥2॥ (ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ)

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਕਦਾ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੰਮਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸੋਭਾ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੀਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਬਣ ਕੇ ਸੁੱਖ ਪਰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਨੀਚ ਬਣ ਕੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਖਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਤੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੀ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੋਰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ:-

ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥

ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਤਬ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੀਆ ॥3॥ (ਅੰਗ 400)

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਕੇ ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਪਰ ਜਦ ਗੁਰੂਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਤੱਦ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਸੁੱਖੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਹੁਕਮ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਖੁਲ੍ਹਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਹੈ:-

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥

ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚਕਾਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਜੋ ਕੰਧ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਟੁੱਟੇ? ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਵੀ ਗੁਰੂਜੀ ਆਪ ਹੀ ਦੂਸਰੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ “ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥” ਬੱਸ, ਇਕੋ ਵਿਧੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚੱਲੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਚੰਦ ਸੂਰਜ, ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਆਦਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ

ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲੀਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਪੋਜੇਟਿਵ ਤੇ ਨੈਗੇਟਿਵ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਤੇ ਆਕਸੀਜਨ ਹਵਾਵਾਂ ਜਦ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਦੀ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿਚ ਕਮੀ ਰਹੇਗੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਦੇਣਾ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਹੋਈ ਭੁੱਲ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਚੋਰ ਜਾਂ ਬਦਮਾਸ ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੋਰੀ ਜਾਂ ਕਤਲ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਦ ਜਾਂ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹੋਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਟਰੈਫਿਕ ਨਿਯਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਸਦਾ ਸੜਕ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਚਲੋ ਪਰ ਜੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਚੱਲਣ ਦੀ ਜਿੱਦ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਤਾਂ ਭਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਹੀ ਤੇ ਨਾਲ ਸੱਟਾਂ ਖਾ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ।

ਇੱਕ ਚੁਟਕਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉੱਥੇ ਸੜਕ ਕੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਚੱਲਣਾ ਟਰੈਫਿਕ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਚਲੋ 2-3 ਦਿਨ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਚੱਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਦ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਲੈ ਕੇ ਸੜਕ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਚਲਿਆ ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਆਉਂਦੀ ਇੱਕ ਕਾਰ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਟੱਕਰ ਹੋ ਗਈ। ਜਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ 5-8 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਪਹਾੜ ਸਿਰ ਤੇ ਗਿਰ ਜਾਵੇਗਾ?

ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਾਂਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵੀ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸੁਖੀ ਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਦਰਅਸਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਟੱਲ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਹਨ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਉਪਰ ਚੱਲਕੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਪਰਖ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਤੇ ਪੂਰੇ ਉਤਰਨਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ $2 + 2$ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ 4 ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਮਾ ਕੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਜ਼ਰਾ ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਜੋ ਹੁਕਮ ਪੱਖੀ ਨਿਯਮ ਹਨ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇੱਕਠੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੋ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੱਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਨਤੀਜੇ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਉਲਟ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ ਬੱਸ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹੋ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰੁਟੀਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਿਵੇਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਖਰਾ ਵੱਖਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡਾ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਜੋਤ ਹਾਂ, ਸਭੈ ਘਟ ਰਾਮ ਬੋਲੇ, ਜਗਤ ਇੱਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਮਰੇਗਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫਾਂ ਮੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਠਾਕੁਰ ਪਾਸੋਂ ਜੋ ਮੰਗੀਏ ਉਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾਮ ਦਾਰੂਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਦਾ ਸਾਝਾ ਹੈ। ਐ ਸਿੱਖ! ਤੂੰ ਇੱਕ ਕਦਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲ ਚੱਲ ਕੇ ਵੇਖ ਉਹ ਕੋਟ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ :-

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਏਕ ਪੈਡਾ ਜਾਇ ਚਲ

ਸਤਿ ਗੁਰ ਕੋਟਿ ਪੈਡਾ ਆਗੇ ਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈ । (ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ - 111)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਤੌਖਲਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਿਸੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਹੋਈ, ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਉੱਥੇ ਭਾਵੇਂ ਕਹਿ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ, ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵਹਿਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੇ ਕਦੇ ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸ ਵਿਗਾੜ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਸਾਡਾ ਯਕੀਨ ਐਨਾ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਖਾਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਂ! ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਕਠਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਭਰੋਸਾ ਵਧਦਾ ਜਾਵੇਗਾ,

ਉਨੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਬੱਸ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਅਜਮਾ ਕੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਹੌਸਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰਹੇ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਯਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਘਬਰਾਉਣ ਦੀ ਹਰਗਿਜ਼ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਰਹੇ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਮ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਸਾਡਾ ਸੱਜਣ, ਸਾਡੇ 2-3 ਵਾਰੀ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਵੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਸਦਾ ਪਿਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉੱਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰੰਸੰਦੇਹ ਅਸੀਂ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਟਲ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ, ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਵਾਂਗ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਝੂਮ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ :-

ਗੋਪਾਲ ਤੇਰਾ ਆਰਤਾ ॥

ਜੋ ਜਨ ਤੁਮਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰੰਤੇ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਤਾ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦਾਲਿ ਸੀਧਾ ਮਾਗਉ ਘੀਉ ॥ ਹਮਰਾ ਖੁਸੀ ਕਰੈ ਨਿਤ ਜੀਉ ॥

ਪਨ ਾਆ ਛਾਦਨੁ ਨੀਕਾ ॥ ਅਨਾਜੁ ਮਗਉ ਸਤ ਸੀ ਕਾ ॥1॥

ਗਉਭੈਸ ਮਗਉ ਲਾਵੇਰੀ ॥ ਇਕ ਤਾਜਨਿ ਤੁਰੀ ਚੰਗੇਰੀ ॥

ਘਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ ਚੰਗੀ ॥ ਜਨੁ ਧੰਨਾ ਲੇਵੈ ਮੰਗੀ ॥22॥4॥ (ਅੰਗ-695)

ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝਣ ਦੀ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ।

ਗਰਿ ਜਪਦਿਆ ਖਿਨੁ ਢਿਲ ਨ ਕੀਜਈ

ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਭਟਕਦੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵਨ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਅਵਸਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਜੀਵ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਕਿ ਇਹ ਇਥੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਰਿਕ ਮੋਹ, ਧਨ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਦੇ ਝੰਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਖਚਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ:-

ਪ੍ਰਾਣੀ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ॥

ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਵਹੁ ॥ 1 ॥

ਬੱਸ ਜੀਵ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਤੇ ਹੱਸਣਾ ਸੌਣੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਨਾ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:-

ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਸਉਣਾ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਹੈ ਮਰਣਾ ॥

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥ (ਅੰਗ-1254)

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਬਾਰ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਤੱਖਤ ਉਪਰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਲਗੀ ਸੋਭ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੱਥ ਬਾਜ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਮਸ਼ੀਰ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਿਠ ਪਿੱਛੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਨੌਕਾਂ ਵਾਲੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਭੱਥਾ ਲਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਂਈ ਫਕੀਰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਵੇਖ ਕੇ ਪਿਛੇ ਹੀ ਖੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨਕ ਪੀਰ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਵਾਰਸ ਕੋਈ ਫਕੀਰੀ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਫੱਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਈ, ਸਿਰ ਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਗੱਲ ਉਲਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਲਈ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਲੱਗਾ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਤੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਲਿਆਵੇ। ਜਦੋਂ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਂਈ ਫਕੀਰ ਵਾਪਸ ਕਿਉਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ? ਫਕੀਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ‘ਜੋ ਮੈ ਵੇਖਣਾ ਸੀ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਝੂਠ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਉੱਚੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਫਿੱਕਾ ਪਕਵਾਨ ਹੈ।’

ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਂਈ ਫਕੀਰ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਫਕੀਰ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਥਾਂ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਇਹ ਬਾਕੀ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਗੁਜ਼ਾਰ ਸਕਾਂ। ਗੁਰੂਜੀ ਮੰਨ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਫਕੀਰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਅਲਾਹ-ਅਲਾਹ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ।

4/5 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੇਸਵਾ ਆਪਣਿਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਆਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ। ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨਾਚ ਤੇ ਲੱਚਰ ਗਾਣੇ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਚਲੋ ਇਸ ਨੂੰ ਫਕੀਰ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਪ੍ਰਚਾਵਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਵੇਸਵਾ ਫਕੀਰ ਪਾਸ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਦਾ ਤੋਬਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਕਾਰ ਉਠਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇਥੇ ਲੈ ਜਾਵੋ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂਜੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਵੇਖੋ ਸਾਂਈ ਫਕੀਰ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ 5 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਸਵਾਸ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਉਹ ਵਾਪਸ ਵੀ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਭੈੜੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਖੈਰ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਨਾਟਕ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਾਓ ਅਜੇ ਆਪ ਦੀ ਮੌਤ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਸਦਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਇਹ ਕਲਾਮ ਯਾਦ ਰੱਖੋ:-

ਹਰਿ ਜਪਦਿਆ ਖਿਨੁ ਢਿਲ ਨ ਕੀਜਈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਮਤੁ ਕਿ ਜਾਪੇ ਸਾਹੁ ਆਵੈ ਕਿ ਨ ਆਵੈ ਰਾਮ ॥ (ਅੰਗ - 540)

ਜੇ ਕਰ ਜਰਾ ਸੋਚੀਏ ਕਿ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂਜੀ ਸਾਂਈ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐ ਜੀਵ ! ਜਰਾ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਸਦਾ ਇਥੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲੋਂ ਗਿਣੇ ਮਿਣੇ ਸਵਾਸ ਮਿਲੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਬੁਲਾਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਿਵੇ :-

ਜਿਤੁ ਦਿਹਾੜੈ ਧਨ ਵਰੀ ਸਾਹੇ ਲਏ ਲਿਖਾਇ ॥

ਮਲਕੁ ਜਿ ਕੰਨੀ ਸੁਣੀਦਾ ਮੁਹੁ ਦੇਖਾਲੇ ਆਇ ॥ (ਅੰਗ- 1377)

ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਮੌਤ ਦੀ ਯਾਦ ਬਣੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮੰਜਲ 'ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਦ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥' ਵੱਲ ਚੱਲਦੇ ਰਹੀਏ।

ਆਓ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਗੁਰੂਜੀ ਵਲੋਂ ਸਾਂਝੀ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਜੁਗਤੀ ਦਾ ਦੱਸ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖੀਏ। ਬੱਸ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲੋਂ ਸਾਡੇ ਸਬੰਧ ਘੱਟਦੇ ਜਾਣ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਡਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਆਵੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਸੁੱਖ ਆਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਸੀਂ ਅਡੋਲ ਰਹੀਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਤੇ ਫਿਕਰ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਮੌਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਬੱਸ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਅੰਦਰ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਦਸ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਜਾਣੋ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬਦਲ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀਅ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਮਰਨਾ ਹੈ? ਤੇ ਪੁਕਾਰ ਉਠਾਂਗੇ :-

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥

ਰੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥ (ਅੰਗ-11●2)

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਭੁਲਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤੱਕ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਗੁਆਢੀਆਂ ਦੇ ਕੋਈ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਘਾਟ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੌਤ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾ ਆਵੇ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਗੁਆਢੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਵੀ ਵਾਰੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰਨਾ ਸੀ ਅਸੀਂ ਥੋੜੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ :-

ਕਬੀਰ ਡੂਬਹਿਗੋ ਰੇ ਬਾਪੁਰੇ ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੀ ਕਾਨਿ ॥

ਪਾਰੋਸੀ ਕੇ ਜੋ ਹੂਆ ਤੂਆਪਨੇ ਭੀ ਜਾਨੁ ॥ (ਅੰਗ - 1373)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਵੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐ ਜੀਵ! ਵੇਖ ਤੇਰੇ ਮਾਪੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਗਏ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਵੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ :-

ਫਰੀਦਾ ਕਿਥੈ ਤੈਡੇ ਮਾਪਿਆ ਜਿਨ ’ੀ ਤੂਜਣਿਓਹਿ ॥

ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਦਿ ਗਏ ਤੂੰ ਅਜੈ ਨ ਪਤੀਣੋਹਿ ॥ (ਅੰਗ- 1381)

ਕਈ ਸੱਜਨ ਆਮ ਤਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਮੌਤ ਦੀ ਯਾਦ ਈ ਸਦਾ ਅੰਦਰ ਬਣੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਫਿਕਰ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਰਹਾਂਗੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ ਐਸਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੀ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵੱਡੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਇਹ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੌਂਗੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ

ਉਹ ਇਸ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਪੇਕੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁੱਸ਼ੀਆਂ ਮਾਂਣਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਘਰੇਲੂਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਕਦੀ ਅਸੀਂ ਰੇਲ ਜਾਂ ਬਸ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਦੀ ਮੰਜਿਲ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਭੁੱਲਾ ਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਖੁੱਸ਼ੀਆਂ ਮਾਂਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਲਈ ਮੌਤ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਮਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ ਪਰ ਇੱਕ ਡਰਪੋਕ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰੀ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ ਹਨ ਕਿ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਮਾਈ 'ਵੇ ਮਰ ਜਾਂਣਿਆ, ਵੇ ਮਰ ਜਾਂਣਿਆ' ਬੋਲਦੀ ਹੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਈ। ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਮਣੇ ਖੜੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸੱਦ ਰਹੀਂ ਹਾਂ। ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਕਿ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ 'ਮਰ ਜਾਣਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਕਿਉਂ ਬੁਲਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਮਾਤਾ ਅੱਗੋਂ ਨਿਰਮਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅੱਠ ਭਰਾ ਆਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਨਾਂ ਚੁੱਕੀ ਹਾਂ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤੇ ਮੈਂ ਡਦੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 'ਮਰ ਜਾਣਾ' ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ "ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਮਰ ਜਾਣਾ' ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਸੀਂ 'ਮਰਦਾ-ਨਾ' ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕਦੇ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।" ਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਮਰਦਾਨਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ।

ਇਹ ਨਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਮੌਤ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ ਸਗੋਂ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਤਾਂ ਹਰ ਪਲ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ:-

ਦਿਨ ਤੇ ਪਹਰ ਪਹਰ ਤੇ ਘਰੀਆਂ ਆਵ ਅਟੈ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ॥

ਕਾਲੁ ਅਹੇਰੀ ਫਿਰੈ ਬਧਿਕ ਜਿਉ ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ॥ (ਅੰਗ 692)

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰ, ਧਨ ਦੋਲਤ, ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਿ ਭਾਵੇਂ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਲ ਪਰ ਦਿਨ ਛੋਟੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੌਤ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਖੇਲ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ 99% ਲੋਕ ਗੁਰੂਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ ਸਗੋਂ ਦੁੱਖ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਤਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਦਾਰੂਕਰਕੇ ਕਹਿਆ ਹੈ:-

ਦੁਖੁ ਦਾਰੂਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥

ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਕਰਣਾ ਮੈ ਨਾਹੀ ਜਾ ਹਉ ਕਰੀ ਨ ਹੋਈ ॥ (ਅੰਗ-469)

ਦੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਮੌਤ ਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੱਮ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵੇਲੇ ਮੌਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਕਾਗਰਤਾ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬਣੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਰਤੀ ਹਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਡਾਢੀ ਮੌਤ ਨੇ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਸ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਬਾਕੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪਣੀ ਵੈਰਾਗਮਈ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੌਤ ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇ:-

ਕਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰੁ ਮਾਧੋ ਹੋਹਿ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ॥

ਕਾਲੁ ਬਿਆਲੁ ਜਿਉ ਪਰਿਓ ਡੋਲੈ ਮੁਖੁ ਪਸਾਰੇ ਮੀਤ ॥ (ਅੰਗ-631)

ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਫੁਨਿ ਤੋਹਿ ਗ੍ਰਸਿ ਹੈ ਸਮਝਿ ਰਾਖਉ ਚੀਤਿ ॥

ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਰਾਮੁ ਭਜਿ ਲੈ ਜਾਤੁ ਅਉਸਰੁ ਬੀਤ ॥2॥1॥ (ਅੰਗ-631)

ਐ ਜੀਵ! ਖਬਰਦਾਰ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਸੱਪ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਘੁੰਮ ਰਹਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। ਗੁਰੂਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛੀਏ ਕਿ ਫਿਰ ਕੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਰੇ ਮਨ ਰਾਮ ਸਿਉ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

ਠੀਕ ਸਮਝ ਆਈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੈ, ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ? ਗੁਰੂਜੀ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:-

ਸ੍ਰਵਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨੁ ਸੁਨਉ ਅਰੁ ਗਾਉ ਰਸਨਾ ਗੀਤਿ ॥1॥ (ਅੰਗ-631)

ਬੱਸ, ਗੱਲ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੁਨੀਆਵੀ ਸਾਰੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹੱਥ ਕਾਰ ਵੱਲ ਅਤੇ ਚਿੱਤ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਰਖੀਏ। ਰਸਨਾ ਨਾਲ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀਏ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੀਏ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਆਦਿਤ ਬਣੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪੁਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹੋ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਂ ਉਹ ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਜਰਾ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਐਸਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਮ-ਕਾਂਡ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੱਦਬੰਦੀ ਜਾਂ ਮਰਿਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਲੈਣਾ, ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਰਸਤੇ ਹਨ, ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਿੱਥੇ ਹੋਏ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ ॥

ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ ॥ 1 ॥

ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ ॥ (ਅੰਗ-641)

ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕਰਾਰ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਣਾਈ ਰਖਾਂਗੇ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਯਾਦਸਤ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਖਚਿਤ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲੀ ਮਕਸਦ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਬੱਚੇ ਵਰਗੀ ਸਮਝੋ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਆਇਆ ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬੱਸ ਉੱਥੇ ਦੇ ਖੇਡ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਐਸੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਵੇਖਦਾ ਵੇਖਦਾ ਬੱਚਾ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਤ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਇੱਕ ਕਸੋਟੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਨੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਝਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਸਫਲ ਹੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੀਏ।

ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਾਡੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਤੱਦ ਸਾਨੂੰ, ‘ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ।।’ ਮਿਲ ਗਈ ਪਰ ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ‘ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ।।’ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮਾਮੂਲੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਵਿਅਰਥ ਦੇ ਸੁਆਰਥਾਂ ਪਿਛੈ ਦੀਵਾਨੇ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਭ ਜਾਇਜ਼ ਤੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਪਵੇ। ਜਰਾ ਸੋਚੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :-

ਗੋਇਲਿ ਆਇਆ ਗੋਇਲੀ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਡੰਫੁ ਪਸਾਰੁ ॥

ਮੁਹਲਤਿ ਪੁੰਨੀ ਚਲਣਾ ਤੂੰ ਸੰਮਲੁ ਘਰ ਬਾਰੁ ॥1 ॥ (ਅੰਗ 50)

ਇੱਕ ਗੁਜਰ ਔੜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਾਜੋ ਸਮਾਨ ਤੇ ਡੰਗਰ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਚਰਾਗਾਹ ਤੇ ਚੱਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵਡੱਪਣ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇਥੋਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੂਚ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖ।

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ੀ ਹਾਂ। ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਰਾਤ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਥੇ ਰੁੱਕੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਵੇਰ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਚੱਲਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੁੱਕ ਕੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪੜਾਅ ਹੈ ਕੋਈ ਸਾਡੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ। ਇੱਥੇ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਅਸਲੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜੋ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਝੂਠੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਲ੍ਹ ਜ਼ਰੂਰ ਛੁਟ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਲਈਏ ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੱਥੋਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੂਚ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਮੌਤ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਹ ਘਰ ਜ਼ਰੂਰ ਖੋਹ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰਾ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਵੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਬਾਰੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੋਚਣਾ ਆਰੰਭ ਕਰੋ। ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਝੂਠਾ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਗੱਲਤ ਰਸਤੇ ਤੇ ਹੀ ਚੱਲਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੱਦ ਤੱਕ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਖਾਲੀ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਸ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਅਸਲੀ ਘਰ ਦਾ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਘਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਾਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ :-

- ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਘਰਿ ਬੈਸਣਾ ਨਿਤ ਚਲਣੈ ਕੀ ਧੋਖ ॥

ਮੁਕਾਮੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਹੈ ਨਿਹਚਲੁ ਲੋਕ ॥1 ॥ (ਅੰਗ 64)

- ਮੰਦਰ ਮਿਟੀ ਸੰਦੜੇ ਪਥਰ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਹਉ ਏਨੀ ਟੋਲੀ ਭੁਲੀਅਸੁ ਤਿਸੁ ਕੰਤ ਨ ਬੈਠੀ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ 762)

ਕਦੀ ਜ਼ਰਾ ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸੋਚੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਹਾਂ? ਤੇ ਸਾਡਾ ਇੱਥੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮਕਸਦ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਹੋ ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ

ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਗੂੰ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰਾ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਫੁਟਿਆ ਨਹੀਂ। ਇਧਰ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਧਰ ਮਰੇ, ਬੱਸ ਵਿੱਚਕਾਰ ਕੁਝ ਨੱਠ ਦੌੜ ਹੈ ਪਰ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਝੁਲੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਕਬਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਫਾਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਅਜੇ ਝੁਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕਬਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗੀ ਅਤੇ ਜੇ ਹੁਣ ਕਬਰ ਵਿੱਚ ਦਫਨਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੁੜ ਕੇ ਝੁਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ, ਮਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਤ, ਜਨਮ ਦਾ ਦੁਆਰ ਹੈ। ਜਿਧਰ ਵੇਖੋ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਮੌਤ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਜਨਮ ਵੀ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਜਨਮਮੌਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁੱਖ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਬੱਸ ਇਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਦੇ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਵੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਏਨਾ ਨੇੜੇ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਏਨੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪਹਾੜ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਕੱਖ ਕੇ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਭਗਤਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਹਰ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰਾਹ ਹੀ ਪੁੱਛਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫਜ਼ੂਲ ਦੇ ਸਵਾਲ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੇ ਸਾਡਾ ਹੰਕਾਰ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤਦ ਤੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਥੇ ਐਸੇ ਝੂਠੇ ਹੰਕਾਰ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਕੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਹੁਣੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣੇ ਗਈਆਂ ਪਰ ਸਾਗਰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਰਹੇਗਾ ਉਹੀ ਸੱਚ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਰਸਤਾ ਇੰਨਾ ਤੰਗ ਤੇ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਕੱਲੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਸਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਕਬੀਰ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕੁੜਾ ਰਾਈ ਦਸਵੈ ਭਾਇ ॥

ਮਨੁ ਤਉ ਮੈਗਲੁ ਹੋਇ ਰਹਾ ਨਿਕਸਿਆ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਇ ॥ (ਅੰਗ-509)

ਮਾਇਆ ਤੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਇਤਨਾਂ ਸੁੰਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਈ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਹਉਮੈ ਕਾਰਨ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ

ਬਾਵਜੂਦ ਨਾ ਕਦੀ ਸਾਡੀ ਆਸ ਟੁਟਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੀ ਆਕੜ ਘਟਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਘਬਰਾਉ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਠੀਕ ਹੈ। ਸੱਚ ਜਾਣੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬੇੜੀ ਖੁਦ ਆਪ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸਾ ਸੋਚਿਆ ਲਾਜ਼ਮੀ ਡੁਬਣਗੇ। ਹਾਂ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਬੇੜੀ ਬਣਾਇਆ ਅਰਥਾਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਿਆ, ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਜ ਜਾਣਗੇ।

ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਲਗਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪਤੰਗੇ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਉਪਾਅ ਹੈ ਕਿ ਐ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਮਾਂ ਬਣਾ ਦੇ ਅਤੇ ਆਪ ਪਤੰਗਾ ਬਣ ਕੇ, ਸਾਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਲੱਭ ਲੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਖੋਜ ਜਾਂ ਲਗਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਹੀ। ਅਸੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਣਗਿਣਤ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸਹਾਰੇ ਛੱਡ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਨਿਮਾਣੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਪਏ ਹਾਂ ਤੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਪੁਕਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ :-

ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ ॥

ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਸੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥ (ਅੰਗ - 641)

ਅਉਖਧੁ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ਦਇਆਲ

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰੀਏ ਕਿ ਨਾਮ ਅਉਖਦ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਹੱਟ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੱਦ ਹੀ ਉਪਾਅ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜਦ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ। ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ, ਆਤਮਾ ਤੇ ਮਨ।

ਸਰੀਰ : ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ 'ਕਾਇਆ ਮਿਟੀ ਅੰਧ ਹੈ' ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ ਜਾਂ ਮੇਜ਼ ਵਾਂਗ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਜ਼ਾਨ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਕਦੀ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਸੁੰਘਾ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਉਪਰ, ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਚੀਰ ਫਾੜ ਕਰੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਉੱਪਰ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਆਤਮਾ : ਆਤਮਾ, ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਾਂਗ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਮਨ : ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ, ਨਾ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਕੇਵਲ ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਹੀ ਅਸਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ, ਕੇਵਲ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ, ਫੁਰਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੇ ਸਾਡੇ ਜਗਤ ਸੰਬੰਧੀ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਪਵਿਤਰ ਖਿਆਲ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪਵਿਤਰ ਮਨ ਤੇ ਜੇ ਖਿਆਲ ਮਲੀਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮਨ ਵੀ ਮਲੀਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ, ਬੁਰੀ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਅਸਰ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਬਹਾਦਰ ਬਣ ਕੇ, ਇਸ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਸਾਹਮਣਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਮਨ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਮਨ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਜਾਂ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਾਡੇ ਮਨ ਉਪਰ ਪੈਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਰੀਰ ਉੱਪਰ ਵੀ ਅਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਮਨ ਦਲੇਰ ਹੋ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਭੈੜਿਆਂ ਖਿਆਲਾਂ ਨਾਲ, ਮਨ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕੰਬਣ ਤੱਕ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨ ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਬਹਾਦਰੀ ਵਾਲਾ ਖਿਆਲ ਅੰਦਰ ਲਿਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਤਕੜਾ ਹੋ ਤੇ ਸੋਟਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਮਨ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਸਭ ਮਨ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਮਨ ਡਰ ਜਾ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਮਨ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਨਿਡਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਿਤਨਾਂ ਮਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਤਨਾਂ ਹੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਜਿਤਨਾਂ ਮਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ ਉਤਨਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹੇਗਾ।

ਸਾਡੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ, ਇੱਕੋ ਹੀ ਭੈੜਾ ਜਾਂ ਜੰਗਾ ਖਿਆਲ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਤੱਕ ਮਨ ਅੰਦਰ ਚੰਗੀਆਂ ਮਲ ਤਰੰਗ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਗੀਆਂ ਤੱਦ ਤੱਕ ਮਾੜੀਆਂ ਮਨ ਤਰੰਗ ਲਈ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਹੁਣ ਜਦ ਚੰਗੀਆਂ ਮਨ ਤਰੰਗਾਂ, ਮਨ ਅੰਦਰ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਗੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਜਾਂ ਮੁਸੀਬਤ ਆਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਬਿਮਾਰ ਜਾਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰੀਰਕ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਮਨ ਨੇ ਮਨ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਬਿਮਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਹ ਵੀ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀਆਂ ਜਾਂ ਮੰਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾ ਕੇ, ਸੁਰਤ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਘੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਅਸੀਂ ਦੁੱਖੀ ਜਾਂ ਸੁੱਖੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਾਡਾ

ਯਤਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਸਦਾ ਚੰਗੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਭੇਜੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਚਾਏ ਬੱਸ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਐਸੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਦਰੱਖਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਅਸਲੀ ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਦੁੱਖ ਵਾਲੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹੀ ਨਾ ਬਣਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਮਨ ਬਾਰੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕੇਵਲ ਜੋ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਬੱਸ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਮਰੀਜ਼ 5/6 ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸ਼ੱਕ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਮੰਜੇ ਤੇ ਉਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਅਛੂਤ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਰੋਗੀ ਰਹਿ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੱਸ, ਮਨ ਅੰਦਰ ਭਰਮ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਮਰੀਜ਼ ਉਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਦ ਮਗਰੋਂ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਮੰਜੇ ਤੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਰੋਗੀ ਕਦੇ ਵੀ ਰਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੱਸ ਵਹਿਮ ਹੀ ਖਾ ਗਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਅਉਖਦ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਹਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਸ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਟਲ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਬਿਆਦਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਕਿ ਕਦੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਚਿਆਈ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਜਮਾ ਕੇ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖੀਏ। ਦਰਅਸਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਦੇ ਵਿਚਾਰਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਡੂੰਘਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਵੇਖੋ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਮਾਸ ਦੇ ਲੋਥੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਿਰ, ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਖਰ ਜਾਨ ਪਾਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਹੱਥ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ, ਵੇਖੋ ਕਿ ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਛੁਪੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਥਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁਲਾਈ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਦ ਕਦੀ ਬੱਚਾ ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰੀਏ, ਅਸੀਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਪਾਸ ਭੱਜੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਵੱਡੇ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ?

ਸਰੀਰਿਕ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਨ ਦੇ ਰੋਗ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖਦਾਈ ਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਰੀਰਿਕ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਮਨ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਏ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇੱਕ ਰੋਗੀ ਆਪਣੇ ਰੋਗ ਤੋਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਛੁਟਕਾਰਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਸ਼ਰਾਬੀ ਜਾਂ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਐਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਨਤੀਜੇ, ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਜਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸਾਡੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਖੁਰਾਕ : ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੀ ਬਾਰੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਚਟਪਟੀ ਖੁਰਾਕ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ, ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਖਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੀ ਫਿਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਭੋਜਨ, ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਘੱਟ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਬਾ ਕੇ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ :-

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ (ਅੰਗ 16)

ਅਧਿਕ ਸੁਆਦ ਰੋਗ ਅਧਿਕਾਈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਹਜੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ (ਅੰਗ 1255)

ਨਸ਼ੇ :- ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਨਸ਼ੇ ਜਿਵੇਂ ਭੰਗ, ਅਫੀਮ, ਤੰਬਾਕੂ, ਜਰਦਾ, ਨਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਆਦਿ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਖੁਦ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੇਹ ਅਰੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਹੁਤ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ :-

ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਮਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਬਰਲੁ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਆਇ ॥

ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ ਨ ਪਛਾਣਈ ਖਸਮਹੁ ਧਕੇ ਖਾਇ ॥

ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਖਸਮੁ ਵਿਸਰੈ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਝੁਠਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥ (ਅੰਗ - 554)

ਡਰ-ਚਿੰਤਾ : ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਡਰ ਚਿੰਤਾ, ਬੇਚੈਨੀ ਅਤੇ ਤਣਾਉ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਰੋਗ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰੀ ਘੁਣ-ਵਾਂਗੂ ਖਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸਾ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਹੋਰ ਚਿੰਤਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਐਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਪਰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਹੋ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਕੋਈ ਵੀ ਠੀਕ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸੋਚੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਟਲ ਹੈ। ਜੋ ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤਹਿ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਣਹੋਣੀ ਘਟਣਾ ਵਾਪਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਚਿੰਤਾ ਤਾ ਕੀ ਕੀਜੀਐ ਜੋ ਅਨਹੋਨੀ ਹੋਇ ॥

ਇਹੁ ਮਾਰਗੁ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ (ਅੰਗ - 1428)

ਜਿਹੜਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਐਵੇਂ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਉਂਣ ਵਾਲੇ ਦੁੱਖ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਚ ਕੇ ਘਬਰਾਉਂਣਾ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੱਸ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੋ ਤੇ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਗਾਓ :-

ਤੂਕਾਰੇ ਡੋਲਹਿ ਪ੍ਰਾਣੀਆ ਤੁਧੁ ਰਾਖੈਗਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥

ਜਿਨਿ ਪੈਦਾਇਸਿ ਤੂਕੀਆ ਸੋਈ ਦੇਇ ਆਧਾਰੁ ॥ (ਅੰਗ - 724)

ਕ੍ਰੋਧ : ਜਿਵੇਂ ਸੁਹਾਗਾ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਕਾਮ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋਧ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੋਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ ॥

ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ ॥ (ਅੰਗ - 932)

ਕਦੀ ਵੇਖਣਾ ਕਿ ਆਦਮੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਣ ਲਈ, ਸਾਡੀ ਧੀਰਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਮਿਟਾ ਕੇ ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਸੋਚਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ ॥

ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥ (ਅੰਗ - 1382)

ਵੈਰ/ਵਿਰੋਧ : ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਤਕਣਾ ਤੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ :-

- ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ ॥ (ਅੰਗ - 259)

- ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ ॥

ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ ॥ (ਅੰਗ - 386)

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੂਸਾ ਨੇ ਅਲਾਹ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਮਕਬੂਲ ਹੈ ਤਾਂ ਅਹਿਲਾਮ ਹੋਇਆ ਸੀ “ਵਹ ਹੈ ਬੰਦਾ ਮੇਰਾ, ਜੋ ਲੇ ਸਕੇ, ਐਪਰ ਨਾ ਲੈ, ਬਦੀ ਦਾ ਬਦਲਾ” । ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਏਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀ ਤੇ ਵਧੀਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਪਲ ਵਿੱਚ ਫਨਾਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਈਏ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਡਰਪੋਕ ਨਾ ਸਮਝੋ ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਬਿਆਪੇਗਾ :-

ਖਿਮਾ ਗਹੀ ਬ੍ਰਤੁ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖੰ ॥

ਰੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਨਾ ਜਮ ਦੋਖੰ ॥ (ਅੰਗ - 223)

ਪਾਪ ਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ : ਪਾਪ ਤੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਗਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਪਛਾਣਤ ਨਾਲ ਸੋਗ, ਵਿਜੋਗ ਅਤੇ ਸੰਤਾਪ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ:-

ਪਾਪੁ ਬੁਰਾ ਪਾਪੀ ਕਉ ਪਿਆਰਾ ॥

ਪਾਪਿ ਲਦੇ ਪਾਪੇ ਪਾਸਾਰਾ ॥

ਪਰਹਰਿ ਪਾਪੁ ਪਛਾਣੈ ਆਪੁ ॥

ਨਾ ਤਿਸੁ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਸੰਤਾਪੁ ॥ (ਅੰਗ - 223)

ਈਰਖਾ/ਪਰਾਈ ਤਾਤ : ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਾਈ ਤਾਤ ਜਾਂ ਈਰਖਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਕਦੇ ਦੀ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ ॥ (ਅੰਗ- 308)

ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਿਗੜ ਸਕਦਾ ਪਰ ਆਪਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸਤਿਆਨਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਨੂੰ, ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਕੇ ਐਵੇਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਸਾੜਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਨਿੱਜੀ ਸਫਾਈ : ਸਰੀਰਕ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਕਪੜੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ:-

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥ (ਅੰਗ 611)

ਭਾਣਾ :- ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:-

ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥

ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਤਬ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੀਆ ॥

(ਅੰਗ 400)

ਸੁੱਖ ਜਾਂ ਦੁੱਖ, ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣੀ ਝੋਲੀ ਪਵਾ ਲਵੋ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੁੱਖ ਵੇਲੇ ਭਾਣਾ ਮਿਠਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਰੋਗ ਹਟਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੁਗਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਣਾ ਮਿਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ :-

ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਦੁਖੁ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥

(ਅੰਗ 31)

ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਆ ਜਾਵੇ।

ਕਸਰਤ :- ਹਰ ਰੋਜ਼ ਥੋੜੀ ਕਸਰਤ ਤੇ ਸੈਰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਠ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਸਰਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਉ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ :-

1. ਅਸੀਂ ਆਮ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਈਏ, ਉਹ ਹਉਆ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਉਹ ਮਾਮੂਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਤੁਛ ਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਅੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਝੂਠੀ ਹੈ ਤੇ ਦਰਅਸਲ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।
2. ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਡਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦਾ ਬੜੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਈਰਾਦੇ ਨਾਲ ਡੱਟ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬੀਮਾਰੀ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਬਰਾ ਗਏ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਫੱਸ ਜਾਵਾਂਗੇ।
3. ਇਹ ਆਮ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਲੇਗ ਤੇ ਹੈਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਸਮੇਂ, ਨਿੱਡਰ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਈਰਾਦੇ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਿਲਕੁਲ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਅਕਸਰ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

4. ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅਟਲ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਭੈਅ, ਡਰ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :-

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਿ ਸਗਲ ਭੈ ਲਾਥੇ ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਦਇਆਲੁ ਹੋਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਆਮੀ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਿਆਇਆ ॥ (ਅੰਗ 615)

ਪਰ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਾਂ, ਰੁਮਾਲੇ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੀ ਭੇਟਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫਾਂ ਮਿਟਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਬਚਨ ਗਲਤ ਨਹੀਂ। ਸਰਣ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਪਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ। ਨਿਰੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ, ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਨੂੰ ਸ਼ਰਣ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ। ਅੰਦਰੋਂ ਮਨ ਦੀ ਅਵੱਸਥਾ ਬਦਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਉਪਰ, ਬਹੁਤਾ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮਰਜ਼ੀ ਰਲਾ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਪੁਕਾਰ ਉਠੋ “ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੇ॥” ਜਾਂ “ਜੋ ਤੁਧ ਭਾਵੇ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ॥”। ਜਦ ਅਸੀਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਣ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਏ ਤਾਂ ਸੱਚ ਜਾਨਣਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਈਏ ਤਾਂ ਠੰਡੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਸਾਡੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਬਿਨਾ ਯਤਨ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ :-

ਏਕ ਆਸ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

ਸਰਬ ਰੋਗ ਨਾਨਕ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ॥ (ਅੰਗ 288)

5. ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਜੋਤ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ, ਗਰਮੀ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ, ਉਸ ਦੀ ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਅਣਗਿਣਤ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਦੁੱਖਾਂ, ਪਾਪਾ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੱਚ ਜਾਨਣਾ ਕਿ ਇਹ ਤਕਲੀਫਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜੋੜ, ਅਰਥਾਤ ਸਾਡੇ ਉੱਪਰ ਵੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜੋੜ ਸਮਝਣ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ:-

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥ (ਅੰਗ 441)

ਐਸਾ ਅਭਿਆਸ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਸ ਉੱਚੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰ

ਸਮੇਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਧਿਆਨ ਕਰੋ ਤੇ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ “ਜੈਸਾ ਸੇਵੇ ਤੈਸਾ ਹੋਵੈ।” ਜਦ ਐਸੇ ਚੰਗੇ ਖਿਆਲ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀ।

6. ਰੋਗਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਪਰ ਪੱਕਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਇਹ ਰੋਗ ਮਿਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ:-

ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸੁਾਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਆ ॥

ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ (ਅੰਗ 285)

7. ਇਹ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾਮ ਦਾਰੂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਅਟਲ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਇਹ ਨਿਰੀਆਂ ਫੋਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ? ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਜਮਾ ਕੇ ਸੱਚੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆ ਵੇਖੋ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ:-

- **ਅਨਿਕ ਉਪਾਵੀ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ॥**

ਗੋਗੁ ਮਿਟੈ ਹਰਿ ਅਵਖਧੁ ਲਾਇ ॥ (ਅੰਗ 288)

- **ਲਲਾ ਲਾਵਉ ਅਉਖਧ ਜਾਹੂ ॥**

ਦੁਖ ਦਰਦ ਤਿਹ ਮਿਟਹਿ ਖਿਨਾਹੂ ॥ (ਅੰਗ 259)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਭਰੋਸਾ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰੋਗ ਅਨੇਕਾ ਉਪਾਵਾਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਰੋਗ ਅਵੱਸ਼ ਨਾਮ ਦਾਰੂ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਜਿੰਨਾ ਸਾਡਾ ਭਰੋਸਾ ਵਧੇਗਾ, ਉਸ ਮਿਕਦਾਰ ਤੱਕ ਰੋਗ ਮਿਟਦੇ ਜਾਣਗੇ। ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਉਤੇ ਰੋਗ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤੱਕ ਨਾਮ ਅਉਖਧ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਪੱਕਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਦਵਾਈ ਵੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ, ਰਾਜੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਵਾਈਆਂ ਕੇਵਲ ਕੁਝ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਧਰਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦਵਾਈ ਖਾਦੇ ਸਮੇਂ, ਦਵਾਈ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਸਦਕਾ, ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੰਨੇ ਪਰਮੰਨੇ, ਕਾਬਲ ਤੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਇਕੱਠੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਵਧੀਆਂ ਤੋਂ ਵਧੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤ ਕੇ ਵੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਕ੍ਰੋੜਪਤੀ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਿਹਤ ਤੇ ਉਮਰ ਦੋਵੇਂ, ਦਵਾਈਆਂ, ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਤੇ

ਅਕਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਦੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਕਿਸੇ ਮਰੀਜ਼ ਦਾ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇਲਾਜ ਕਰਕੇ ਆਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਬੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਇਸ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ, 'ਦਵਾ' ਨਹੀਂ 'ਦੁਆ' ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

8. ਆਮ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਏਨਾ ਦਵਾਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਵਾਈ ਖਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਲਾਭ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਜਿੰਨੀ ਮਹਿੰਗੀ ਖਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਵੱਡੇ ਡਾਕਟਰ ਪਾਸੋਂ ਖਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਸਤੀ ਦਵਾਈ ਤੇ ਛੋਟੇ ਮਾਮੂਲੀ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ। ਲਾਭ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ, ਉਸਦਾ ਠਾਠ-ਬਾਠ ਤੇ ਹੋਰਬ, ਉਸਦੀ ਵੱਡੀ ਫੀਸ, ਉਸ ਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕਾਰ ਅਤੇ ਐਸੇ ਹਰ ਵਿਖਾਵੇ ਵੇਖਕੇ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਰ ਵੀ ਪੱਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਡਾਕਟਰ, ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬੜੇ ਘਸੀਟ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਨਾ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਹ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਮਝ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ।

9. ਰੋਗ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਪਰਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਭ ਹੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਜਿੰਨਾਂ ਹੋ ਸਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂਮੰਤ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਹੈ :-

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ (ਅੰਗ-305)

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਵੀ ਜੋ ਫਰਸਤ ਦੀ ਘੜੀ ਮਿਲੇ, ਇਹ ਜਾਪ ਜਾਰੀ ਰਹੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣਦੀ ਜਾਣੀ ਜਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲੇਗੀ :-

- **ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਸਗਲਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥** (ਅੰਗ-619)

- **ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧਿਆ ਸਗਲਾ ਦੁਖੁ ਗਇਆ ॥**

ਰਾਖਨਹਾਰੈ ਰਾਖਿਆ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਮਇਆ ॥ (ਅੰਗ - 817)

- **ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥**

ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਤਨ ਮਾਹਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥ (ਅੰਗ-262)

ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੋਰ ਕੇਵਲ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਉਪਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ “ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ”। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਸਦਾ ਲਈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਸਾਡੀ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਫਤਹਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ:-

- ਜੀਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਾਣ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਤੂਆਪਨ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ॥
ਗੋਵਿੰਦ ਭਜੁ ਸਭਿ ਸੁਆਰਥ ਪੂਰੇ ਨਾਨਕ ਕਬਹੁ ਨ ਹਾਰਿ ॥ (ਅੰਗ 1007)

- ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜੀ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ॥
ਆਠ ਪਹਰ ਆਰਾਧੀਐ ਪੁਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ॥ (ਅੰਗ- 218)

- ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਮਾਗਉ ਇਕੁ ਦਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੁਠੈ ਪਾਵਾ ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਨਾਨਕੁ ਆਰਾਧੇ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ॥ (ਅੰਗ-167)

10. ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਅਣਗਿਣਤ ਪਦਾਰਥ ਪਏ ਹਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਸਮਰਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਡੁਬਕੀ ਲੱਗਾ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਅਣਗਿਣਤ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲਗਾਂਗੇ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੁਣ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਯਾਂਦ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੂਰ ਹੋਣੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਰੋਗ ਸੰਤਾਪ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ, ਐਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:-

- ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੁਖ ਜਰਾ ਮਰਾ ਹਰਿ ਜਨਹਿ ਨਹੀ ਨਿਕਟਾਨੀ ॥
ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਰਹੇ ਲਿਵ ਏਕੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਮਨੁ ਮਾਨੀ ॥ (ਅੰਗ - 711)

- ਅਨਿਕ ਉਪਾਵੀ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ॥
ਰੋਗੁ ਮਿਟੈ ਹਰਿ ਅਵਖਧੁ ਲਾਇ ॥ (ਅੰਗ- 288)

- ਲਲਾ ਲਾਵਉ ਅਉਖਧ ਜਾਹੂ ॥
 ਦੂਖ ਦਰਦ ਤਿਹ ਮਿਟਹਿ ਖਿਨਾਹੂ ॥
 ਨਾਮ ਅਉਖਧੁ ਜਿਹ ਰਿਦੈ ਹਿਤਾਵੈ ॥
 ਤਾਹਿ ਰੋਗੁ ਸੁਪਨੈ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥
 ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥
 ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥
 ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੂਖ ਨ ਥੀਆ ॥ (ਅੰਗ- 259)

ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਫਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਇੱਕਰਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਾਠ ਜਾਰੀ ਰਹੇ। ਫਲ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੂਝ ਆ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੀ ਘਾਲ ਸਫਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਉੱਨਤੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਜੇ ਫਲ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰੀ ਸਫਲਤਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮਿਲੇਗੀ ਪਰ ਜਲਦੀ ਘਬਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ, ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ, ਕੇਵਲ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਖੁੱਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸੌ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ਨੁਸਖਾ ਹੈ। ਬੱਸ, ਜ਼ਰਾ ਉੱਦਮ ਦੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆਪ ਖੁਦ ਅਜਮਾ ਕੇ ਵੇਖੋ।

ਗੁਰੂਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ

ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਜਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ :-

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੈ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ ।
 ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਗੁਰੂਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ।
 ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨੀਓ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ ।
 ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ ਖੋਜ ਸ਼ਬਦ ਮੇ ਲੇਹੁ ।

ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭ ਇੱਕ ਰੁਟੀਨ ਵਾਂਗੂਪੜ੍ਹ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਉਪਰ ਚਲਨਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹਿਆ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਆਉਂਦੀ। ਗੁਰੂਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂਮੰਨਣਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂਅੱਗੇ ਭੁਲ ਕੇ ਵੀ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੇਗਾ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀ ਹੈ? ਗੁਰੂਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ, ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਿਆ ਹੈ :-

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ (ਅੰਗ- 12)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸੰਕਲਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਦਾਨ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆ ਆਪਣੇ ਨਾਨਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ “ਦੋਹਿਤਾ ਬਾਣੀ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ’ ਅਰਥਾਤ ਐ ਦੋਹਿਤੇ, ਤੁਸੀਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਤੇ (ਜਹਾਜ਼) ਬਣੋਗੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਬਾਣੀ ਕਲਯੁਗ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੇਗੀ।” ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਰੰਗ ਲਿਖਾਈ, ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੰਨ 16●1 ਵਿੱਚ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ, ਸੰਨ 16●4 ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਦੈਵੀ ਬਾਣੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਮੂਲ ਬੀੜ ਧੀਰਮਲ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦੋਂ ਸੰਨ 17●5 ਵਿੱਚ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਡੱਲੇ ਪਾਸ ਠਹਿਰੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੀਰਮਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੀੜ ਸਾਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦੇ ਦੇਵੋ। ਧੀਰਮਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਕੜ ਕਾਰਨ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਹੋ ਤਾਂ ਆਪ ਲਿਖਵਾ ਲਵੋ ਅਸੀਂ ਇਹ ਬੀੜ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਦੂਸਰੀ ਬੀੜ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂਜੀ ਖੁਦ ਬਾਣੀ ਜੁਬਾਨੀ ਉਚਾਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਤੇਗ ਬਾਹਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਗਾਂ ਅਧੀਨ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਨ 1708 ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਨਾਂਦੇੜ) ਵਿਖੇ, ਇਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੌਂਪੀ ਤੇ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਗੁਰੂਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 1430 ਅੰਗ ਤੇ 5871 ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਂ ਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂਤੇਗ ਬਾਹਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, 31 ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਜੋ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਕੇ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੰਭਾਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਬਗਦਾਦ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੱਛ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਉਹ ਲਿਖੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਹੀ ਸੀ :-

ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਮਕੇ ਗਇਆ ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਬਨਵਾਰੀ ।

ਆਸਾ ਹਥਿ ਕਿਤਾਬ ਕਛਿ ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਮੁਸਲਾ ਧਾਰੀ ॥ (ਵਾਰ 1)

ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਇੱਕਠੀ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਵੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਤੀਸਰੇ ਅਤੇ ਤੀਸਰੇ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੱਕ ਇਹ ਬਾਣੀ ਪੁੱਜਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਆਖਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੋਣਹਾਰ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਖਜਾਨਾ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਖਜਾਨੇ ਦੀ ਗੱਲ, ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਪੀਉਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ ॥

ਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ ॥ 1 ॥

ਰਤਨ ਲਾਲ ਜਾ ਕਾ ਕਛੂਨ ਮੋਲੁ ॥

ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਅਖੂਟ ਅਤੋਲ ॥ 2 ॥ (ਅੰਗ - 186)

ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚਾਰੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਤਮਿਕ ਆਨੰਦ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਭਰ ਗਿਆ। ਨੋਟ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸ਼ਬਦ “ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ” ਵਰਤਿਆ ਹੈ, “ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ” ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਪ ਇਕੱਠੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਇੱਕਠੀ ਹੋਈ, ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਖਜਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨਾਂ ਤੇ ਲਾਲਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੋਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਵਿੱਚ 15 ਭਗਤਾਂ, 11 ਭੱਟਾਂ ਤੇ 3 ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਸਿਰਮੋਰ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਈ ਅਖੌਤੀ ਨੀਵੀਂ ਤੇ ਕਈ ਅਖੌਤੀ ਉਚੀ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਨਾਮਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਥੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨਵਾਜ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ਫਰੀਦਾ ਬੇ ਨਿਵਾਜਾ ਕੁਤਿਆ ਏਹ ਨ ਭਲੀ ਗੀਤਿ ॥

ਕਬਹੀ ਚਲਿ ਨ ਆਇਆ ਪੰਜੇ ਵਖਤ ਮਸੀਤਿ ॥ (ਅੰਗ- 1381)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਬੰਸਰੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ :-

ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਓ ਰਾਮ ਬੇਨੁ ਬਾਜੈ ॥

ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਅਨਹਤ ਗਾਜੈ ॥ 1 ॥ (ਅੰਗ 988)

ਉੱਥੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਕੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥

ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ ॥ (ਅੰਗ- 1349)

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਰਹੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰਬਾਬ ਛੋੜ, ਬਾਣੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਅਖਵਾਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹ ਹੀ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ:-

- **ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ ॥** (ਅੰਗ-763)

- **ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥** (ਅੰਗ-628)

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੀਤ ਨਹੀਂ :-

ਲੋਗੁ ਜਾਨੈ ਇਹੁ ਗੀਤੁ ਹੈ ਇਹੁ ਤਉ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ ॥ (ਅੰਗ-335)

ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਭੈੜੇ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਉਪਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਉਹ ਖੁੱਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਉਲਟ ਜੇ ਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ

ਭੈੜਾ ਬੋਲ 'ਤੂੰ ਮੁਰਖ ਹੈ' ਕਹਿ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਪਾਗਲ ਹੋ ਕੇ, ਮਾਰਨ ਤੱਕ ਦੌੜੇਗੇ। ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ, ਇਲਾਹੀ ਬਚਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਖਾਸ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਵੇਗੀ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਇਹ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਉੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਲ ਤੇ ਆਸਾਨ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚੋਲੇ ਦੇ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ ਜਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂਵੀਰਾਂ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਲਾਂ ਜਾਂ ਪੰਡਿਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ।

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੇ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਤੇ ਇਹ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਉਹ ਗੁਰੂਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ:-

ਗੁਰ ਦਰਸ ਜਿਹ ਦੇਖਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਸਾਇ ।

ਬਾਤ ਕਰਨ ਗੁਰੂਸੋ ਚਹੈ ਪੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਨ ਲਾਇ ।

(ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ : 6)

ਸਤਿਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ, ਜਿਥੇ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ, ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵੀ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਬਣਾਉਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰਨ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ, ਖੁਦ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਖਆਸਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਉਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਥੱਲੇ ਸੌਂਦੇ ਸਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸੁਣਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਾਸ ਜਤਨ ਕਰੇ। ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਇੰਨਾਂ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਦੇ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਆਖਰੀ ਸ਼ਲੋਕ 'ਪਵਣੁ ਗੁਰੂਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ' ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਫੁਰਨਾ ਆ

ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂਜੀ ਇਸ ਸੇਵਾ ਤੇ ਖੁੱਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋੜਾ ਦੇ ਦੇਣ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਦੀ ਇਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂਜੀ ਫਿਰ ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਗੁਰੂਜੀ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ, ਉਸ ਉਪਰ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਰੁਮਾਲੇ ਭੇਟ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਮਝ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਤੇ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਬਾਣੀ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਂ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਏ ਇਲਾਹੀ ਬਚਨ, ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ। ਗੁਰੂਦੇ ਬੋਲ ਜਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂਹੁੰਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂਦਾ ਸਰੀਰ। ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਨਾਲ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਸਾ ਗੁਰੂਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਸਮੇਂ, ਸਭ ਨਾਲ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਡਾ ਪੱਕਾ ਸਾਥੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦਸ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ :-

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂਗੁਰੂਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥

ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂਨਿਸਤਾਰੇ ॥5 ॥ (ਅੰਗ 982)

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਉਸ ਉਪਰ ਅਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਦਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ :-

ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥

ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਲਘਾਏ ਪਾਰਿ ॥ (ਅੰਗ 465)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਵੀਚਾਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦੇਸ ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬੱਸ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੈਠੇ ਰਸਤੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਪੁਛਦੇ ਰਹੋ, ਪਰ ਰਸਤੇ ਤੇ ਨਾ ਚਲੋ। ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਜਿਲ ਤੇ ਪੁਜਾਂਗੇ, ਜਿਵੇ:-

ਪੂਛਤ ਪਥਕਿ ਤਿਹ ਮਾਰਗ ਨ ਧਰੈ ਪਗਿ ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ ਦੇਸ ਕੈਸੇ ਬਾਤਨ ਸੇ ਜਾਈਐ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਐ ਗੁਰੂ ! ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਦਾ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫ ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਮਿਲਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਹਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਮੱਤ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ :-

ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਤੂੰ ਲੇਹਿ ਇਆਨੇ ॥

ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਬਹੁ ਡੂਬੇ ਸਿਆਨੇ ॥ (ਅੰਗ - 288)

ਜੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂਦੀ ਮਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ ਤਾਂ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੱਥੇ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜੀ ਗਰੜ ਗਰੜ ਕੇ ਟੇਕੀਏ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਬੱਸ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾਕੁਨ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ:-

ਜਪਹੁ ਤ ਏਕੋ ਨਾਮਾ ॥

ਅਵਰਿ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮਾ ॥ 1 ॥ (ਅੰਗ- 728)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ॥ (ਅੰਗ - 1136)

ਨਾਮ ਜਪਨ ਬਾਰੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਪੰਕਤੀ ਹੈ :-

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮੁ ॥

ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥(ਅੰਗ - 266)

ਇਥੇ ਦੋ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਉੱਤਰ ਹੈ ਕਿ “ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ”। ਬੱਸ ਇਹੋ ਹੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਹੈ। ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਬਿਲਕੁਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ:-

ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਆਰਤੀ ਮਜਨੁ ਮੁਰਾਰੇ ॥

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਝੂਠੇ ਸਗਲ ਪਾਸਾਰੇ ॥ 1 ॥ (ਅੰਗ - 694)

ਸਾਡੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਕੰਮ ਮਹਾਨ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹਾਂ। ਦਰਅਸਲ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸੱਚੀ ਲਗਨ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਧਰਮੀ ਹਾਂ। ਬੱਸ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਪੁਛਦੇ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅੱਗੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 60 ਜਾਂ 65 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ

ਪਿਛਲੇ 30-34 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਾ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ, ਅਜੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਹੀ ਪੁੱਛਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਮੰਜਿਲ ਵੱਲ ਕਦਮ ਕਦੋ ਚੱਲਣਗੇ? ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਈ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾਆਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨਾ ਕੇ 101 ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਉੱਦਮ ਹੈ ਤੇ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਕੰਮ ਹੈ, ਪਰ ਜਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਉਸ ਵੱਲ ਵੀ ਕਦੀ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖਣਗੀਆਂ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਆਖ ਰਹੇ ਹੋ।

ਅਸਲੀ ਮਸਕਦ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਉਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲਾ ਕਰ ਲਈਏ। ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖੋ :-

ਸੁੱਖ ਵੇਲੇ ਧੰਨਵਾਦ, ਦੁੱਖ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜਾਪ ।

ਤੂੰ ਸਾਝਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਪੁ ਹਮਾਰਾ

ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਦਾ ਸਾਝਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਭ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦਾਤਾਂ ਵੀ ਸਾਝੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਲਈ ਮੌਕੇ ਵੀ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਸਾਝੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ :-

ਤੂੰ ਸਾਝਾ ਸਾਹਿਬੁ ਬਾਪੁ ਹਮਾਰਾ ॥

ਨਉ ਨਿਧਿ ਤੇਰੈ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰਾ ॥

ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਸੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਵੈ ਸੋਈ ਭਗਤੁ ਤੁਮਾਰਾ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ-97)

ਪਰ ਉਪਰਲੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ਅਸੀਂ ਆਮ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਲੂਲਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਠੁਠਾ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਰ ਦਰ ਤੇ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਐਸੇ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੀਵਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇੱਕ ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਚਮਚੇ ਨਾਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਨਸੀਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੌਕੇ ਸਾਝੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਾਪ ਵੀ ਸਭ ਦਾ ਸਾਝਾ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਵੀ ਐਸਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਥੋਂ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਕਦੇ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਤੇ ਸਾਡੀ ਸਮਝ

ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਆਓ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ। ਜੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਸਲਾਮ ਜਾਂ ਈਸਾਈਅਤ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਬੱਸ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਇੱਕ ਸਿਧੀ ਲਾਈਨ ਵਾਂਗੂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਛੇ ਜਨਮ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੱਗੇ ਜਨਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਇਤਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਪਿਛੋਂ ਚੱਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਚੱਲਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਿਆਂ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਹੋਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੋਨ ਕਰਕੇ, ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ :-

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ (ਅੰਗ - 176)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ ਵਿੱਚ ਉਤਮ ਜਨਮੁ ਸੁ ਮਾਣਸਿ ਦੇਹੀ।

ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਜਾਨਵਰ ਹਨ, ਵਿਚਾਰੇ ਲਾਚਾਰ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਚਣ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਐ ਮਨੁੱਖ! ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਖੱਬਾ ਜਾਂ ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਪੁਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਦੋਨੋਂ ਪੈਰ ਇਕੱਠੇ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਗਿਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋਰ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਚੋਣ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਉਸ ਦਾ ਫਲ, ਉਸ ਚੋਣ ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਗਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉੱਥੇ ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੀਜ ਜੋ ਵੀ ਚਾਹੀਏ ਬੀਜ ਲਈਏ ਤੇ ਫਿਰ ਫਸਲ ਵੀ ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜ ਕੇ ਹੁਣ ਆਸ ਕਰੀਏ ਕਿ ਇਸ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਸੇਬ ਲੱਗਣ। ਐਸਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਅੰਗੂਰਾਂ ਤੋਂ ਰਸ ਵੀ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢ ਕੇ ਪੀ ਲਈ ਤਾਂ ਨਸ਼ਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਚੜੇਗਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕਹੀਏ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਿੱਕਰ ਬੀਜ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਆਸ ਰਖਣੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਹੈ :-

ਬੀਜੇ ਬਿਖੁ ਮੰਗੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਖਹੁ ਏਹੁ ਨਿਆਉ ॥2॥ (ਅੰਗ- 474)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ :-

ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ ॥

ਹੰਢੈ ਉਂਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ ॥23 ॥

(ਅੰਗ- 1379)

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਤੇ ਫਸਲ ਆਉਣ ਤੱਕ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਬੀਜ ਲੈ ਕੇ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇਣਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੀ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਅਪਾਹਜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਪਿਛੇ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੱਥ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਭੈੜੇ ਕਰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਬੀਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਐਸੀ ਭੈੜੀ ਫਸਲ ਹੁਣ ਵੱਡਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਅਮੀਰ ਕੰਗਾਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬੀ ਭੈੜੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਕੁਝ ਪਾਸ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੈਸਾ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸੱਪ ਵਾਂਗੂ ਮਾਇਆ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਪੂਰਵਲੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਨਾ ਆਪ ਉਸ ਮਾਇਆ ਦਾ ਲਾਭ ਉੱਠਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਜਦ ਇਹ ਬੀਜ ਫੁਟੇਗਾ ਤਾਂ ਕੰਗਾਲਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਕਈ ਗਰੀਬ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਸ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦਿਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਦਿਲ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਵਡਮੁੱਲੀ ਚੀਜ਼ ਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਦੀ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਰੁਪਿਆ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦਾਨ ਕੀਤਾ, ਕਿਸੇ ਲਖਪਤੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਾਨਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਹਨ :-

ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕੌਡੀ ਅਗ੍ ਭਾਗ ਰਾਖੈ ।

ਤਾਹਿ ਗੁਰ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਸਮਝੋ। ਮੰਗਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਮੰਗਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਮੰਗਤਾ ਇੱਕ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਇੱਕ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਉਪਰ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ। ਅੰਦਰੋਂ ਇੱਕ ਅਮੀਰ, ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਕੋਈ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ। ਮੰਗਤੇ ਨੇ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਜੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਪੈਸਾ ਹੀ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਅੱਗੋਂ ਅਮੀਰ ਫਿਰ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਅੱਗੇ ਜਾ। ਮੰਗਤਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਂ ਮੇਰਾ ਸਾਥੀ ਬਣ ਜਾ, ਜੋ ਮੰਗਾਂਗੇ ਅੱਧਾ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਅਮੀਰ, ਸਭ ਕੁਝ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਲਈ ਗਰੀਬੀ ਭੋਗਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਮੰਗਤਾ ਅਮੀਰੀ ਦੀ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਜੀਵਨ

ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਹੁਣ ਕਰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇਗਾ। ਜੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਜਾਂ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਹੁਣ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਜ਼ੁਬੇ ਹਿਸ ਜਨਮ ਜਾਂ ਇਹ ਵਰਤਮਾਨ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਜਾਂ ਭੂਤਕਾ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਬਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਏਨਾਂ ਵੱਡਾ ਰਾਜ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਜੋਤਸ਼ੀ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਉਹ ਤੇ ਉਸਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਥੀ ਇਕੱਠੇ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੋ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀ। ਜਦ ਉਹ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇੱਕ ਭਿਖਾਰੀ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਧਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਉਹ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਨੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਆਪ ਭੁਖਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਤਿਆਗ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ :-

ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥ (ਅੰਗ - 4)

ਨਾ ਕੋ ਮੇਰਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਰਹਿਆ

ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਪਰਤੱਖ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਛੁਪੇ ਹੋਏ। ਪਰਤੱਖ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਲਟੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਦੂਸਰੇ ਸਾਡੇ ਛੁਪੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜ ਕਾਮਦਾਇਕ, ਮਾਇਆ, ਈਰਖਾ, ਬੇਈਮਾਨੀ, ਧੋਖਾ, ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਆਦਿ ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਨਾਸਮਝੀ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੈੜੇ ਤੇ ਦੁੱਖਦਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਇਨ ਪੰਚਨ ਮੇਰੋ ਮਨੁ ਜੁ ਬਿਗਾਰਿਓ ॥

ਪਲੁ ਪਲੁ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਅੰਤਰੁ ਪਾਰਿਓ ॥ (ਅੰਗ 71●)

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਕਿਸੇ ਬਿਰਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਝੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਰ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸ਼ਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ ਅਤੇ ਭੇਦ।

ਸ਼ਾਮ-ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਬੂਕਰ ਲੈਣਾ। ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕੇ ਪੈਰ ਵੱਢ ਦੇਣੇ।

ਦਾਮ-ਕੁਝ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਖਰੀਦ ਲੈਣਾ।

ਦੰਡ-ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਡਰਾ ਕੇ ਵੱਸ ਕਰ ਲੈਣਾ।

ਭੇਦ-ਪਾੜੋ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਰੋ।

ਆਮ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਲਈ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਏਨਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜਨ ਜੋਗਾ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਦੂਸਰਾ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਆਪ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਮਰਵਾ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਜੇ ਜਰਾ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਮਾਰ ਕੇ, ਇਹ ਸਮਝੀਏ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੀ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਚੈਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇਗਾ ਤੇ ਸਦਾ ਕਿਸੇ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਤਕੜਾ ਹੋ ਕੇ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਵਾਰ ਕਰ ਸਕੇ।

ਦੂਸਰਾ, ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਵੀ ਸਾਡੀ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਕੰਮ ਗਰਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਵਸੀਲੇ ਵਰਤ ਕੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਸਜਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ। ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਾਲ ਵੈਰ ਰੱਖਕੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਸਾਡੀਆਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸਕੀਮਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਡੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਇੱਕ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡਾ ਨਾ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ ਰਹੇ। ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ:-

ਨਾ ਕੋ ਮੇਰਾ ਦੁਸਮਨੁ ਰਹਿਆ ਨਾ ਹਮ ਕਿਸ ਕੇ ਬੈਰਾਈ ॥

ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਸਾਰੁ ਪਸਾਰਿਓ ਭੀਤਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥ (ਅੰਗ 671)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਥੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇੱਕ ਆਤਮਿਕ ਸੱਚਾਈ ਬਾਰੇ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂਪਾਸੋਂ ਇਹ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ-ਖਿਲਾਰਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਹੈ,

ਸਭਨਾ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ 'ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੁ ਪਸਾਰਿਓ ਭੀਤਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥' ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ :-

ਸਭੈ ਘਟ ਰਾਮੁ ਬੋਲੈ ਰਾਮਾ ਬੋਲੈ ॥

ਰਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋ ਬੋਲੈ ਰੇ ॥

(ਅੰਗ- 988)

ਹੁਣ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜਗਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ, ਆਪਣੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਗੇ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੋਰ ਵੀ ਸਮਝਣ ਕਰਦੀ ਹੈ :-

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ॥

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ 103)

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡਾ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੋਈ। ਇਸ ਨਾਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਭੈਣ ਭਰਾ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਫਿਰ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਆਪਣਾ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਛੱਡਕੇ, ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਲਈ ਨਫਰਤ, ਡਰ ਜਾਂ ਵੈਰ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਮਿਟਾ ਕੇ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦਰਅਸਲ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਹੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਜੋ ਕਦੀ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਾਂ ਹੁਣ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਣਕੇ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਫਸਲ ਕੱਟਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਖਿਆਲ ਰਹਿਣਗੇ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਸੋਚਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਐਸੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਵੇਗੀ। ਐਸਾ ਅਸਰ ਖਤਰਨਾਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ, ਪਿਤਾ ਕਾਲੂਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮੱਝੀਆਂ ਚਾਰਨ ਗਏ ਸਨ ਤੱਦ ਉਹ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਰਖੱਤ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਸੌ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਢਲੇ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਧੁੱਪ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸੱਪ ਨੇ ਆਕੇ ਆਪਣੇ ਫਨੀਅਰ ਨਾਲ ਛਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਜਿਹੜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਭਗਤ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਚੋਟ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁੱਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਸੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਇੱਕ ਐਸੀ ਅੱਗ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਰੱਬੀ

ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਰਾਖ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਫੀ ਸੰਤ ਹਾਫਿਜ਼ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ “ਐ ਬੰਦੇ ਜੇ ਤੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਬੂਟਾ ਲੱਗਾ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਲਗਾਇਆ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਪੁੱਟ ਦਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਵਾਏ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।”

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਹੇਠਲੇ ਸਲੋਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ ॥

ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥ (ਅੰਗ - 1382)

ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਭਲਾ ਹੀ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਸੀਂ ਸੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਨਿਮਰਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਫਰੀਦਾ ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆਂ ਤਿਨ”ਾ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁੰਮਿ ॥

ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨ”ਾ ਦੇ ਚੁੰਮਿ ॥ (ਅੰਗ - 1378)

ਐ ਫਰੀਦ! ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਤੈਨੂੰ ਮੁੱਕੀਆ ਵੀ ਮਾਰੇ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਤ ਕੇ ਨਾ ਮਾਰੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੀਂ।

ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਏਨੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਉਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਬੇਬੱਸ ਹੋ ਕੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਾਲ ਨਿਰਵੈਰ ਰਹਿ ਕੇ ਲੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਖੁੱਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੋਲ ਹਨ :-

ਚੁੰ ਕਾਰ ਅਜ ਹਮਾ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜਸਤ ।

ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬੇ - ਸਮਸੀਰ ਦਸਤ ।

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਜਾਂ ਸਰਾਫਤ ਨਾਲ ਹੱਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਚੁੱਕ ਲੈਣੀ ਧਰਮ ਹੈ। ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਜੋ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁਰਾਈ ਜਾਂ ਖੋਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਐ ਗੁਰਸਿੱਖ! ਤੂੰ ਸੰਤ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੋਵੇਂ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਗਊਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਸੁਭਾਉ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਯਤਨ ਕਰੋ ਕਿ ਹਰ ਕੰਮ ਸ਼ਰਾਫਤ ਤੇ ਭਲੇਮਾਣਸੀ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ਾਲਮ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂੰ, ਜੋਸ਼ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰੀ

ਗੁਰੂਦਰ ਵਿੱਚ 'ਹਾਜ਼ਰੀ' ਨਾਲੋਂ 'ਹਜ਼ੂਰੀ' ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਮਨ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੈ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਕੇਵਲ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦਾ ਦੁਨਿਆਵੀਂ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਏਹੋ ਹੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਜੇ ਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇਗਾ ਤੱਦ ਹੀ ਉਹ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਰਸਤਾ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਚੱਲਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਗੱਲ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਣਦੇ ਸਮੇਂ ਜੇ ਮਨ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮੁੜ ਕੇ ਉਹ ਗੱਲ ਕਹਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਪੁਛੋ ਕਿ ਹਦ ਹੋ ਗਈ, ਪਿਆਰਿਆ ਤੂੰ ਸੁਣੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਉੱਤਰ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿ ਮਾਫ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਮਨ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਚੱਲਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਨੇਕਾ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਅਰਾਮ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਅੱਠ-ਦੱਸ ਸਿੰਘ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂਜੀ ਦੀ ਅਰਦਲ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਰਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪੁਤਲੀਆਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂਜੀ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਚੱਲੋ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਆਈਏ। ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਚੱਲੇ ਜਾਵੋ ਪਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਏ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਥੋੜੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਪਹਿਰੇ ਤੋਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਚੱਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਹ ਸਿੰਘ ਭਾਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਤਿਗੁਰੂਵੱਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗਲਤੀ ਕਰ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਪੁਤਲੀਆਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂਜੀ ਜਾਗ ਪਏ ਤਾਂ ਕੀ ਮੂੰਹ ਦੇਖਾਵਾਂਗੇ?

ਪਿਛੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜੋ ਸਿੰਘ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁਰੂਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਚੱਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਅਉਂਣਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਦਿਵਾਨ ਸਜਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ। ਰਾਤ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਵੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਹਾਜ਼ਰ-ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ' ਤੇ 'ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ-ਹਾਜ਼ਰ' ਪਰ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਾ ਆਇਆ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਮਜ਼ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ ਕੇ ਦਸੋ। ਅੰਤਰਜ਼ਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਰਾਤ ਵਾਲੇ

ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ ਕਿ ਜੋ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਗਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਾਵੇਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਾਡੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਡੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਸਲ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਭਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂਦਰ ਵਿੱਚ 'ਹਾਜ਼ਰੀ' ਨਾਲੋਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਸ ਜਦ ਕਿਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਹਜ਼ੂਰੀ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਅੱਲ੍ਹਾ, ਰਾਮ ਇੱਕੋ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂਜੀ ਨੂੰ ਮਸੀਤ ਵਿੱਚ ਨਮਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦਾ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲਾਗੇ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਪ ਮਸੀਤ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਕਾਜ਼ੀ, ਨਵਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰ੍ਹਾਂ ਗੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਠਕ-ਬੈਠਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਗੁਰੂਜੀ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਖੜੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਏ। ਨਮਾਜ਼ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਗੁਰੂਜੀ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਆਏ ਸੀ ਪਰ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਸਦੇ ਰਹੇ ਹੋ? ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਨਮਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਣ ਲਈ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਘੋੜੀਆਂ-ਵਛੇਰੀਆਂ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਯਤਾਂ ਅਤੇ ਕਲਮਾਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਘਰ ਨਵੀਂ ਜੰਮੀ ਵਛੇਰੀ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਾਜ਼ੀ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਚੱਲੇ ਜੇ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਨਮਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰ ਲੈਣੀ ਸੀ। ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਕਿਹੜੇ ਨਮਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਾਬਲ ਵਿੱਚ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਖਰੀਦੋ ਫਰੋਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਇਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਹੈ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਧਿਆਨ ਬਾਹਰ ਮੁੱਖੀ ਤੇ ਸੁਰਤ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਭਟਕ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨੌਂ ਵਿਆਕਰਣ, ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਰਟੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਵਲ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ :-

ਨਵ ਛਿਅ ਖਟੁ ਬੋਲਹਿ ਮੁਖ ਆਗਰ

ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਇਵ ਨ ਪਤੀਨੇ ॥ (ਅੰਗ 668)

ਫਿਰ ਪ੍ਰਭੂਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂਜੀ ਆਪ ਹੀ ਅਗਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵਹੁ

ਇਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਭੀਨੇ ॥ (ਅੰਗ 668)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਮਰਦਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਤਾ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂਨੇਨੜੇ ਦਾ ਦੂਰ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਨੇੜਤਾ ਮਨ ਦੀ ਗੁਰੂਹਜ਼ੂਰੀ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :-

ਗੁਰ ਸਭਾ ਏਵ ਨ ਪਾਈਐ ਨਾ ਨੇੜੈ ਨਾ ਦੂਰਿ ॥

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਾਂ ਮਿਲੈ ਜਾ ਮਨੁ ਰਹੈ ਹਦੂਰਿ ॥ (ਅੰਗ 84)

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪਕਾ ਵਸਾਈਏ ਕਿ ਜਦ ਵੀ ਗੁਰੂਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾਈਏ ਉਥੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਣਨ ਸਮੇਂ ਸਾਵਧਾਨ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪੂਰਨ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ।

ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲੋ ਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨਾ ਕਰੋ। ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬਲ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਬਲੀ ਪੁਰਸ਼, ਹੀ ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ :-

ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਹੈ ਸੋ ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਸਚੁ ਅਲਾਏ ॥

ਉਹੁ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਆਪਿ ਚਲਦਾ ਹੋਰਨਾ ਨੋ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਪਾਏ ॥ (ਅੰਗ 14●)

ਸੱਚ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਿਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸੱਚਿਆਰ ਬਣ ਜਾਣਾ ਤੇ ਸੱਚਿਆਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੋਲਾਂ, ਵੇਖਣ ਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੋਵੇ। ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਝੂਠੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪ ਸੱਚ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ, ਖੁਦ ਆਪ ਉੱਚੇ, ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਸੱਤ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤਾਂ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਅਸੀਂ ਐਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੱਚਿਆਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਏ ਹਾਂ। ਸੱਚੀ ਰੂਪੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕੂੜ, ਧੋਖੇ ਜਾਂ ਪਾਖੰਡ ਤੇ ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਤਿ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਜਗਤ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅੱਜ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੱਚ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਰੋਜ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ:-

ਆਦਿ ਸਚੁ, ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਝੂਠ ਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਝੂਠ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪੁਆ ਕੇ ਚਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਮੁਖਿ ਝੂਠ ਬਿਭੂਖਨ ਸਾਰੰ ॥ ਤ੍ਰੈਪਾਲ ਤਿਹਾਲ ਬਿਚਾਰੰ ॥

ਵੇਖੋ! ਚਲਾਕ ਪੰਡਤ ਕਿਵੇਂ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਝੂਠ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ ਪਵਾਕੇ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਝੂਠੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਸਮੇਂ, ਸਾਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤਦੇ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੇਗਾ। ਬੰਦੇ ਦੀ ਫਿਤਰਤ ਹੈ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਈ, ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਕਰਮ, ਜੋ ਪੂਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਸੁਭਾਓ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਰੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਝੂਠੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣਦੇ ਬਣਦੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਡਾ ਪੱਕਾ ਸੁਭਾਓ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਤੇ ਆਦੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਕਵੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਨੇਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਝੂਠ ਬੋਲਕੇ, ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਬਾਉ ਥੱਲੇ ਆ ਕੇ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਲਈ ਝੂਠ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਫਰਜ਼ ਕਰੋਮ ਇੱਕ ਅਬਲਾ ਇਸਤਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੁਕਾ ਕੇ, ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗੇ ਚੱਲੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪਤ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਐਸੇ ਝੂਠ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੱਚ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਸੱਚ ਜੇਕਰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਝੂਠ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ:-

ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ ॥ (723)

ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਬਾਬਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਾਬਰ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੰਡੇ ਨੂੰ ਕੰਡਾ ਕਹਿਣ ਲਈ ਹਿੰਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹਿਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਦਾਮਨ ਫਟਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਬੋਲ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਵਗੁਣ ਦੱਸਾਂਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਾਡਾ ਵੈਰੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀਏ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਭਟਕੇ ਹੋਏ, ਮੰਨੇ ਪਰਮੰਨੇ ਡਾਕੂ ਤੇ ਚੋਰ ਤੋਂ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਬਚਨ ਲੈ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ।

ਜਗਤ ਗੁਰੂਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ, ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡਕੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਭੁਲੇ ਭਟਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਢਾਕੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਪੁੱਜੇ। ਇਥੇ ਇੱਕ 'ਭੂਮੀਆਂ' ਨਾਮ ਦਾ ਆਦਮੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਸੀ ਪਰ ਡਾਕੇ ਮਾਰਨੇ ਤੇ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਕਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਇੱਕ ਸਿਫਤ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਲੰਗਰ ਚੱਲਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਦਾ ਸਾਧੂਸੰਤਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਪਾਪ, ਆਪੇ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ, ਜੇ ਮੈਂ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਵੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੰਨੀ ਤੇ ਪਰ-ਸੁਆਰਥੀ ਸਮਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਹੋਏ ਜੀਵ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆ ਆਸਣ ਲਗਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਭੂਮੀਆ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ, ਵਿਚੇ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਆਇਆ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਅੰਦਰ ਠੰਡ ਪਈ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਧੰਨ ਭਾਗ ਅੱਜ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਸੀਬ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਛਕੋ ਤੇ ਫਿਰ ਆਰਾਮ ਕਰੋ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜ਼ਰੂਰ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਰਤ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਭੂਮੀਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਕੰਬ ਉਠਿਆ ਤੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡਾਕੇ ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਰਮਿੰਦਗੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਮਹਾਤਮਾ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਸੱਚ ਵੇਖ ਲੈਣਗੇ। ਇਧਰ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸੋਚਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉੱਪਰ ਗੁਰੂਜੀ, ਇਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਪਵਿੱਤਰ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੱਕਣੀ ਨਾਲ ਭੂਮੀਏ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਪਾਪ ਕੰਬ ਗਏ। ਇਸ ਦੁਚਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅੰਦਰ ਰੇੜਕਾ ਪਿਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਸੱਚ ਮੱਖਣ ਵਾਂਗ ਤਰ ਕੇ ਉੱਪਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੋਲ ਉਠਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਾਤਾ! ਮਾਫ ਕਰਨਾ, ਮੇਰੀ ਕਿਰਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੱਚ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦਿਨੇ ਡਾਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਮਾਇਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਭਲੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂਜੀ ਉਸ ਦੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਤੇ ਖੁੱਸ਼ ਹੋਏ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਭੂਮੀਏ ਦੀ ਵੀ ਕੁਝ ਹਿੰਮਤ ਵਧੀ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚੱਲੋ ਹੁਣ ਭੋਜਨ ਕਰੋ। ਗੁਰੂਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭੂਮੀਆ ਜਦ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਮਾੜੀ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਭੋਜਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਾਤਾ ਜਦ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਭਲੇ ਅਰਥ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਕੀ ਤਾਂ ਵੀ ਮੇਰੀ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਹੈ? ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੁਟ ਤੇ ਦੁੱਖੀ ਕਰਕੇ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਇੱਕਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਪੁੰਨ, ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਭੂਮੀਆ ਜਿਵੇਂ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਜਾਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੂਮੀਏ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਮਾੜੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰ ਤਾਂ ਹੀ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੋਰ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਯਾਦ ਰੱਖ 'ਰਤੁ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ ਧਨ' ਅਸੀਸਾਂ ਨਾਲ 'ਧਰਮ ਧਨ' ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਲੁਟਿਆ ਹੈ, ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਦਅਸੀਸਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਹਿਣੀਆਂ ਪੈਣੀਆਂ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਜੋ ਤੇਰੇ ਘਰੋਂ ਖਾ ਗਏ। ਹੋਰ, ਜਦ ਇੱਕ ਦਿਨ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੂਲੀ ਤੈਨੂੰ ਚੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਨੀਯਤ ਵਿਚ ਜੋ ਥੋੜਾ ਨੇਕੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਦਕੇ ਤੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲ ਸਕਿਆ ਹੈਂ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਅਗੇ ਲਈ ਇਸ ਕਿੱਤੇ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕਰੋ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰੋ।

ਭੂਮੀਆ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਅੱਗੇ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਉਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਵੋਗੇ ਪਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪੁੰਨਾ ਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰੀਝੇ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਨਿਕੇ ਜਿਹੇ ਸੱਚ ਤੇ ਰੀਝੇ ਹੋ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧੰਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਉ ਪੱਕ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਜੇ ਮੈਂ ਯਤਨ ਵੀ ਕਰਾਂ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਛੁਟਣਾ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਪਿਉ ਤੇ ਦਾਦਾ ਇਹੋ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਇਹੋ ਹੀ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂਜੀ ਪੂਰੇ ਵੈਦ ਸਨ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਤੇ ਉਮਰਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਸੁਭਾਉ ਕੇਵਲ ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੁਟ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਚੱਲੋ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਮਨ ਕੇ ਚਲੇਗਾਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮ ਆਪੇ ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਸੁਣ ਕੇ ਸਦਾ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਜਪੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਬੋਲ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਆਉਣ ਜਾਂ ਸੱਚ ਸੁਣਕੇ ਕੌੜਾ ਲੱਗੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸਭ ਉਪਰ ਦਯਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਬਚਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।

ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਪਵੇ ਤਾਂ ਛਪੜ ਤੇ ਝੀਲਾਂ ਤਾਜ਼ੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹਨੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾ ਜਗਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਨੇਰਾ ਆਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਭੂਮੀਏ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਉਪਕਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂਝਟਕਾ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲੇ ਗਏ।

ਭੂਮੀਆ ਹੁਣ, ਆਪਣੇ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਆਦਤ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਜਪਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਇਹ ਨਾਮ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਫੁਟਿਆ ਅੰਕੁਰ ਹੈ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਭਾਉ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਰੁੱਖ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਤਾਲ ਤੱਕ ਪੁੱਜੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਇੱਕ ਫਰਕ ਜ਼ਰੂਰ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅੱਗੇ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਖੁੱਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਖੋਹ ਕੇ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਾਇਆ ਨਾ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਲੰਗਰ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲਣਗੇ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਸੋਚ ਆਈ ਕਿ ਚੱਲੋ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਾਲੇ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਚੋਰੀ ਗੱਢੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਚੰਗਾ ਲੰਘ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸੁੰਦਰ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਪੁਜ ਗਿਆ ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਦੇ ਸਿੱਧਾ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ, ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਦਰਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਕੌਣ ਹੋ ਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਭੂਮੀਆ ਦੁਚਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਤੇ ਸੋਚੇ ਕਿ ਹੁਣ ਝੂਠ ਬੋਲਾਂ ਜਾਂ ਸੱਚ ਪਰ ਮਨ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਰਵਾਨ ਉੱਪਰ ਰੋਹਬ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬੜੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਚੋਰ ਹਾਂ। ਦਰਵਾਨ ਸੁਣ ਕੇ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਾਜੇ ਨਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦ ਮੈਂ ਰੋਕਿਆ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੋਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਵਾਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਜਾ ਮਿਲੇ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਾਫ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਨਵਾਂ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰ ਜਾਵੋ।

ਭੂਮੀਆ ਅੰਦਰ ਚੱਲਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਰਾਜ ਮਹਲ ਦਾ ਕਾਫੀ ਵਾਕਿਫ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡਾ ਜਿਮੀਦਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕਈ ਵਾਰ ਹਿਥੇ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਉੱਥੇ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਮਾਂਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾ ਆਈ ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਰਾਜੇ ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ, ਚੱਲਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਜਦ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਹਾਜ਼ਮੇ ਦਾ ਚੂਰਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੂਣ ਸੀ। ਭੂਮੀਆ ਵੇਖੇ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾ ਲਿਆ। ਇੱਕ ਦਮ ਗੁਰੂਜੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ

ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਚੱਲ ਮਨਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂਦਾ ਹੁਕਮ ਕਮਾਉਂਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ, ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਮਹਿਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

ਜਦ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਿੱਡਰ ਚੋਰ ਹੈ, ਜੋ ਤਲੀ ਤੇ ਦੀਵਾ ਰੱਖਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਐਸੇ ਪੱਕੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਕੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਹੁਕਮ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਕੋਤਵਾਲ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਚੋਰ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਚੋਰ ਪਕੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਪਰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ ਹੱਥ ਆਵੇ ਉਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਖਬਰ ਭੂਮੀਏ ਤੱਕ ਵੀ ਪੁੱਜ ਗਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਅਪ੍ਰਾਧ ਦੇ ਬਦਲੇ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੇਗੁਨਾਹ ਫੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਢੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਛੁਟ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭੂਮੀਏ ਨੂੰ ਫਿਰ ਗੁਰੂਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਪਾਵੇਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਪਰ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਥੇ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਕਰੇ ਭੂਮੀਆ ਤੇ ਭਰਨ ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਗਰੀਬ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦੋਸ਼, ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਉੱਠ ਤੁਰਿਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਜੋ ਵੀ ਸਜਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਪਰ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣੀ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਜਾ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਠਕ ਸਮਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾ ਖੜਾ ਹੋਇਆ। ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਆਪ ਦਾ ਚੋਰ ਮੈਂ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਜੋ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੋਵੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਸਜਾ ਦੋਵੇ ਕਬੂਲ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਹੱਕੇ ਬੱਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿ ਐਸਾ ਚੋਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸ ਦਲੇਰੀ ਤੇ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਲ ਧਨ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਚੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿੰਨਾ ਤਰਸਵਾਨ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਕੁਧਰਮੀ ਆਖੀਏ?

ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੂਮੀਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਤੂੰ ਏਨਾਂ ਮਾਲ ਧਨ ਇੱਕਠਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਛੱਡ ਕਿਉਂ ਗਿਆ? ਕੀ ਕੋਈ ਜਾਗ ਪਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ ਸੀ? ਭੂਮੀਆਂ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਰਾਜਨ, ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਗੁਰੂਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਣ ਲਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਜਦ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਇੱਕਠਾ ਕਰਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਧਾ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪ ਵੀ ਬੁਰਾਈ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ, ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਚੱਲਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜਰਾ ਆਕੜ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਐ ਨਿੱਡਰ ਬੰਦੇ! ਜੋ ਤੂੰ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਰਾ ਸੋਚ ਕੇ ਬੋਲ, ਕੀ ਤੈਨੂੰ

ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? ਭੂਮੀਆ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਰਾਜਨ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਨਾਲ ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਕਾਇਮ ਹਾਂ ਤੇ ਰਹਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੋਗੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਰੇ ਭੂਮੀਆ ਤੇ ਭਰੇ ਹੋਰ।

ਰਾਜਾ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ, ਕਿ ਕੀ ਤੂੰ ਭੂਮੀਆ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦਾਨੀ ਤੇ ਧਰਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੈਂ। ਅਗੋਂ ਭੂਮੀਆ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ “ਰਾਜਨ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਮੈਂ ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਧਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਰ ਸੁਆਰਥ ਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਪੁੰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂਨੇ, ਮੇਰਾ ਇਹ ਭਰਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਧਾ ਰਾਹ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤੇ ਜੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਜਰਮ ਬਣਿਆ ਖੜਾ ਹੈ।”

ਰਾਜਾ ਸੋਚ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਗੁਰੂਦੇ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਈਏ ਜਿਸ ਨੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਐਸੇ ਗੁਰੂਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਮੁਸ਼ਕਰਾ ਕੇ ਭੂਮੀਏ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਐ ਗੁਰੂਦੇ ਪਿਆਰੇ, ਤੇਰੇ ਗੁਰੂਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ? ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਚੱਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਲਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਨ।

ਰਾਜਾ ਪਸ਼ਚਾਤਪ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਕਾਰ ਉਠਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਮੰਦਭਾਗੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂਜੀ, ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਏ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਸੀਬ ਨਾ ਹੋਏ। ਰਾਜਾ ਫਿਰ ਭੂਮੀਏ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ ਜਰਾ ਆਕੜ ਕੇ ਬੋਲਿਆ “ਸੁਣ ਭਾਈ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪਾਪ ਕਬੂਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵਾਂ ਪਰ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਅਸਲ ਨਿਆਂ ਤਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਦਾ ਸਹਿਨਸ਼ਾਹ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਵੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਤੇ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਦੇ ਦਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਵੇ।

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਭੂਮੀਆ ਸਚ ਮੁੱਚ ਸੰਤ ਬਣ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੂਮੀਏ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੀਖਿਆ ਦੇ। ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ ਅਜੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੁਦ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦੂਰ ਚੱਲੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ

ਆਵਾਜ਼, ਦੂਰੋਂ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਰਾਜਨ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣਾਓ ਜਿਥੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਵੀ ਆ ਕੇ ਸੁਣੋ। ਮੇਰ ਘਰ ਹੁਣ ਉਹ ਸਦਾ ਬਰਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਪਰ ਹਾਂ ਗੁਰੂਦਾ ਲੰਗਰ ਜ਼ਰੂਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਭ ਨਾਲ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸੇਵਕ ਵੀ ਹੁਣ ਗੁਰੂਦੇ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਇੱਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਲੰਗਰ ਚਾਲੂਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੇ ਸ਼ਾਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕੀਰਤਨ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਰਾਜਾ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਰੋਜ਼ ਆ ਕੇ ਭਰਦਾ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੋ। ਆਖਿਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਾਗ ਜਾਗ ਗਏ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭੋਲਾ ਭਾਉ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਾਵੈ

ਭਗਤ ਧੰਨੇ ਜੀ ਬਾਰੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਪੰਨਾ 504 ਉਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਧੰਨਾ ਜੀ ਦਾ ਟਾਂਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਧੂਆਨ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਦਿਉਲੀ ਤੋਂ 20 ਮੀਲ ਹੈ, ਵਿਖੇ ਸੰਮਤ 1473 (ਮੁਤਾਬਿਕ 1415 ਈ) ਜੱਟ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਸੁਆਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਲਈ। ਪਹਿਲੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਰਹੇ ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਰੂਪ ਜਗਤ ਨਾਥ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮ ਪਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣੇ।

ਧੰਨਾ ਜੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਸਿਧੇ-ਸਾਦੇ ਸੁਭਾਓ ਵਾਲੇ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤਖ ਦਰਸਨ ਹੋਏ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੀ ਵਾਰ 10, ਪਉੜੀ 23 ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਰਤੀ ਅਤੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ਬਾਮੁਣ ਪੂਜੈ ਦੇਵਤੇ ਧੰਨਾ ਗਉਚਰਾਵਣ ਆਵੈ ।

ਧੰਨੈ ਡਿਠਾ ਚਲਿਤ ਏਹ ਪੁਛੈ ਬਾਮੁਣ ਆਖ ਸੁਣਾਵੈ ।

ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲ ਪਾਵੈ ।

ਧੰਨਾ ਕਰਦਾ ਜੋਦੜੀ ਮੈਂ ਭਿ ਦੇਹ ਇਕ ਜੋ ਤੁਧ ਭਾਵੈ ।

ਪਥਰ ਇਕ ਲਪੇਟ ਕਰ ਦੇ ਧੰਨੇ ਨੌਂ ਗੈਲ ਛੁਡਾਵੈ ।

ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਨ੍ਰਾਵਾਲਕੇ ਛਾਹਿ ਰੋਟੀ ਲੈ ਭੋਗ ਚੜ੍ਹਾਵੈ ।

ਹਥ ਜੋੜ ਮਿੰਨਤ ਕਰੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤ ਮਨਾਵੈ ।

ਹਉਂ ਬੀ ਮੂੰਹ ਨ ਜੁਠਾਲਸਾਂ ਤੂੰ ਰੁਠਾ ਮੈਂ ਕਿਹੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ ।

ਗੋਸਾਈਂ ਪਰਤਖ ਹੋਇ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ਛਾਹਿ ਮੁਹਿ ਲਾਵੈ ।

ਭੋਲਾ ਭਾਉ ਗੋਵਿੰਦ ਮਿਲਾਵੈ ।

ਧੰਨਾ ਜੀ ਜਿਸ ਖੂਹ ਦੇ ਲਾਗੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗਊਆ ਚਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਇਕ ਤਿਲੋਚਨ ਨਾਮ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਧੂਪੱਥਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਧੰਨਾ ਜੀ ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਿਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਧੰਨਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਠਾਕੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵੋ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਛਡਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਕਪੜੇ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਧੰਨ ਜੀ ਨੇ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਘਰ ਲਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਤੇ ਲਸੀ ਦਾ ਭੋਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਰਖੇ। ਜਦ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਨੇ ਰੋਟੀ ਨਾ ਖਾਧੀ ਤਾਂ ਧੰਨਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਉਸ ਨਾਲ ਰੁਸ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕੇ ਮਨਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੋਲੇ “ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੁਸੀਂ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਲਗਾਵੋਗੇ ਮੈਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾਂਵਾਗਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਰੁਸ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜ਼ਿਦ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਸਾਈਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤਖ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਲਸੀ ਵੀ ਪੀਤੀ। ਇਹ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਧੰਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਖਾਣ ਲਈ ਮਿਲਦਾ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗਾਉਂਦੇ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬੱਚਦਾ ਉਹ ਆਪ ਖਾਦੇ।

ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਚ ਹੈ ਕਿ ਭੋਲਾ ਭਾਉ, ਸਚਾ ਸਿਦਕ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਤੇ ਸਿਆਣਪਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ॥

ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਮਿਲੇ ਰਘੁਰਾਇਆ ॥ 4 ॥

(ਅੰਗ- 234)

ਪੰਨ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਭਗਤ ਜੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਭੋਲੇ-ਭਾਲਾ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਦਸਦੇ ਹਨ :-

ਪੰਨੈ ਸੇਵਿਆ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ॥

ਤਿਲੋਚਨ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਭਈ ਸਿਧਿ ॥

ਬੇਣੀ ਕਉ ਗੁਰਿ ਕੀਓ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥

ਰੇ ਮਨ ਤੂਭੀ ਹੋਹਿ ਦਾਸੁ ॥ 5 ॥ (ਅੰਗ- 1192)

ਮੇਰੇ ਮਨ! ਵੇਖ ਪੰਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਓ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂਦੀ ਭਗਤੀ
ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿਲੋਚਨ ਨੂੰ ਵੀ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਨੇ
ਭਗਤ ਬੇਣੀ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਏ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂਦਾ ਭਗਤ ਬਣ
ਜਾ।

ਭੋਲੇਪਨ ਦਾ ਅਰਥ ਅਗਿਆਨੀ ਜਾਂ ਬੇਵਕੂਫ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ
ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਰਹੇ। ਭੋਲੇਪਨ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ
ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਹੀ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਾ
ਨਿਰਵੈਰ, ਦਿਲ ਦਾ ਸਾਫ ਤੇ ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜੇ ਘਰ ਬੈਠੇ ਬਾਪੂਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਆਵੇ
ਪਰ ਉਹ ਮਿਲਣਾ ਨਾ ਚਾਹੇ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਬਚੇ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਕਿ ਬਾਪੂਘਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਬੱਚਾ
ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਫ ਬੋਲ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਬਾਪੂਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ
:-

ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤਿ ਜਿੰਨ” ਸੇਈ ਸਚਿਆ ॥

ਜਿੰਨ” ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ ਕਾਂਢੇ ਕਚਿਆ ॥ 1 ॥ (ਅੰਗ 488)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਪੰਨਾ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਿਤ ਹਨ। ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ
ਅਤੇ ਇਕ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ :-

ਆਸਾ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਪੰਨੇ ਜੀ ਕੀ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁ ਜਨਮ ਬਿਲਾਨੇ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਨਹੀ ਧੀਰੇ ॥

ਲਾਲਚ ਬਿਖੁ ਕਾਮ ਲੁਬਧ ਰਾਤਾ ਮਨਿ ਬਿਸਰੇ ਪ੍ਰਭ ਹੀਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਬਿਖੁ ਫਲ ਮੀਠ ਲਗੇ ਮਨ ਬਉਰੇ ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥

ਗੁਨ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਢੀ ਅਨ ਭਾਂਤੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਫਿਰਿ ਤਾਨਿਆ ॥ 1 ॥

ਜੁਗਤਿ ਜਾਨਿ ਨਹੀ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੀ ਚਲਤ ਜਾਲ ਜਮ ਫੰਧ ਪਰੇ ॥

ਬਿਖੁ ਫਲ ਸੰਚਿ ਭਰੇ ਮਨ ਐਸੇ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ ਮਨ ਬਿਸਰੇ ॥ 2 ॥

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਵੇਸੁ ਗੁਰਹਿ ਧਨੁ ਦੀਆ ਧਿਆਨੁ ਮਾਨੁ ਮਨ ਏਕ ਮਏ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਾਨੀ ਸੁਖੁ ਜਾਨਿਆ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਨੇ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ॥ 3 ॥

ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ਸਮਾਨੀ ਜਾ ਕੈ ਅਛਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਹਿਚਾਨਿਆ ॥

ਧੰਨੈ ਧਨੁ ਪਾਇਆ ਧਰਣੀਧਰੁ ਮਿਲਿ ਜਨ ਸੰਤ ਸਮਾਨਿਆ ॥ 4 ॥ 1 ॥ (ਅੰਗ 487)

ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਿਆਂ ਕਈ ਜਨਮ ਬੀਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧਨ ਵੀ ਟਿਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਲੋਭੀ ਜੀਵ ਜ਼ਹਿਰ-ਰੂਪ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਚੋਂ ਅਮੋਲਕ ਪ੍ਰਭੂਵਿਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਕਮਲੇ ਮਨ ! ਇਹ ਜ਼ਹਿਰ-ਰੂਪ ਫਲ ਤੈਨੂੰ ਮਿਠੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਫੁਰਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੀਤ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਤਣਿ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ ਸੜਦੇ ਤੈਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਫਾਹੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਵਿਸ਼ੇ-ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਫਲ ਹੀ ਇਕਠੇ ਕਰ ਕੇ ਸਾਂਭਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂਨੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ-ਰੂਪ ਧਨ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਪ੍ਰਭੂਚਰਨਾ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂਨਾਲ ਇੱਕ ਮਿਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂਦਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਭਗਤੀ ਚੰਗੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ, ਉਸ ਦੀ ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣ ਗਈ, ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਜ ਗਿਆ ਤੇ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂਨੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ-ਰੂਪ ਧਨ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਪ੍ਰਭੂਚਰਨਾ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂਨਾਲ ਇੱਕ ਮਿਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂਦਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਭਗਤੀ ਚੰਗੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ, ਉਸ ਦੀ ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣ ਗਈ, ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਜ ਗਿਆ ਤੇ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਜੋਤਿ ਜਗ ਗਈ ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਨਾ ਛਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂਨੂੰ ਪਛਾਣ ਗਿਆ। ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਧੰਨਾ ਵੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਬਦ :-

ਰੇ ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨ ਦਯਾਲ ਦਮੋਦਰ ਬਿਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਕੋਈ ॥

ਜੇ ਧਾਵਹਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਕਉ ਕਰਤਾ ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਈ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਨਨੀ ਕੇਰੇ ਉਦਰ ਉਦਕ ਮਹਿ ਪਿੰਡੁ ਕੀਆ ਦਸ ਦੁਆਰਾ ॥

ਦੇਇ ਅਹਾਰੁ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਰਾਖੈ ਐਸਾ ਖਸਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥1॥

ਕੁੰਮੀ ਜਲ ਮਾਹਿ ਤਨ ਤਿਸੁ ਬਾਹਰਿ ਪੰਖ ਖੀਰੁ ਤਿਨ ਨਾਹੀ ॥

ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਨੋਹਰ ਸਮਝਿ ਦੇਖੁ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥2॥

ਪਾਖਣਿ ਕੀਟੁ ਗੁਪਤੁ ਹੋਇ ਰਹਤਾ ਤਾ ਚੋ ਮਾਰਗੁ ਨਾਹੀ ॥

ਕਹੈ ਧੰਨਾ ਪੂਰਨ ਤਾਹੂਕੋ ਮਤ ਰੇ ਜੀਅ ਡਰਾਹੀ ॥3॥3॥ (ਅੰਗ- 488)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਹੋਰ ਆਸਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਦਾ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰ। ਤੇਰਾ ਦੇਸਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਕੇ ਫਿਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀ ਹੋਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੇਖ, ਪ੍ਰਭੂਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਬਣਾਕੇ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਛੂਕੰਮੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੱਚੇ ਬਾਹਰ ਰੇਤ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾ ਖੰਭ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਕਛੂਕੰਮੀ ਦੇ ਥਣ ਹਨ ਜੋ ਬਚਿਆ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਲਾ ਸਕੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਕੀੜਾ ਲੁਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਧੰਨਾ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੇ ਤੂੰ ਵੀ ਨਾ ਡਰ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ “ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥” ਬਿਲਕੁਲ ਸਚ ਹੈ। ਹੰਕਾਰ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਹੰਕਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਜੀ ਵੱਲ ਦੇਖੋ, ਆਪਣੀ ਉਚੀ ਜਾਤ, ਜੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਗਰੀਬ ਛੀਬਾ ਨਾਮਦੇਵ, ਨੀਚ ਜਾਤ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਕਬੀਰ, ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ਤੇ ਸੈਣ ਨਾਈ ਭਗਤ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜੱਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭਗਤ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਹੈ ਤੇ ਭਾਵੇ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਪਰ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੇਠਲਾ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ :-

ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਿ ਨਾਮਦੇਉ ਮਨੁ ਲੀਣਾ ॥

ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥

ਬੁਨਨਾ ਤਨਨਾ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਬੀਰਾ ॥

ਨੀਚ ਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ ਭਇਓ ਗੁਨੀਯ ਗਹੀਰਾ ॥ 1 ॥

ਰਵਿਦਾਸੁ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ ॥

ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥ 2 ॥

ਸੈਨੁ ਨਾਈ ਬੁਤਕਾਰੀਆ ਓਹੁ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸੁਨਿਆ ॥

ਹਿਰਦੇ ਵਸਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਭਗਤਾ ਮਹਿ ਗਨਿਆ ॥ 3 ॥

ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਾਟਰੋ ਉਠਿ ਭਗਤੀ ਲਾਗਾ ॥

ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਤਖਿ ਗੁਸਾਈਆ ਧੰਨਾ ਵਡਭਾਗਾ ॥ 4 ॥ (ਅੰਗ 487-88)

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਲਈ ਆਖੀਰਲੇ ਬੰਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ “ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਾਟਰੋ” ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ। ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਧੰਨੇ ਨੇ ਕੀ ਸੁਣਿਆ? ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਬੰਦ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਸੋ ਹਰ ਇੱਕ ਬੰਦ ਨਾਲ “ਇਹ ਬਿਧਿ” ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਰਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹੋ।

ਧੰਨੇ ਨੇ ਕੀ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਅੱਧੀ ਕੋਡੀ ਦਾ ਗਰੀਬ ਛੀਬਾ, ਨਾਮਦੇਵ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਲੱਖਪਤੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਧੰਨੇ ਨੇ ਹੋਰ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਅਖੌਤੀ ਨੀਚ ਜਾਤ ਦੇ ਜੁਲਾਹੇ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਪੜਾ ਬੁਨਨਾ ਤੇ ਤਨਨਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬੱਸ ਪ੍ਰਭੂਚਰਨਾ ਨਾਲ ਲਗਨ ਲੱਗ ਗਈ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਬਣ ਗਿਆ।

ਧੰਨੇ ਨੇ ਹੋਰ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਅਖੌਤੀ ਚਮਾਰ ਜੋ ਨਿਤ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂਢੋਂ ਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਮਾਇਆ ਤਿਆਗ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ।

ਧੰਨੇ ਨੇ ਹੋਰ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸੈਣ ਨਾਈ, ਜੋ ਲੋਕਾ ਦੇ ਨਿਕੇ ਮੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਪਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਘਰ-ਘਰ ਸੋਭਾ ਹੋ ਗਈ। ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸ ਗਿਆ ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਗਤ ਬਣ ਗਿਆ। ਆਖਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਭਗਤ ਜੀ ਕਣਕ ਦੀ ਪੰਡ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬੀਜਣ ਲਈ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਜਨ ਮਿਲ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਵੇਖਕੇ ਆਪਣੇ ਉਹ ਕਣਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ, ਬੀਜ ਪਾਏ ਬਿਨ੍ਹਾਂ, ਖਾਲੀ ਹੱਲ ਚੱਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਸੁਹਾਗਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸਮਝਣ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਖੇਤ ਬੀਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜਿੰਮੀਦਾਰ ਧੰਨੇ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਕਦੇ ਬੇਕਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਐਸੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਕਿ ਖੇਤ ਹਰੇ ਭਰ ਹੋ ਗਏ। ਵੇਖੋ ਬੀਜ ਭਾਵੇਂ ਕਿਥੇ ਬੀਜੇ ਸਨ ਪਰ ਪੈਦਾ ਕਿਥੇ ਹੋ ਗਏ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਕਿ ਧੰਨਿਆ ! ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਛਕਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂ। ਬੱਸ, ਫਿਰ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਧੰਨੇ ਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਚਾਰਨ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦੀ ਧੰਨੇ ਉੱਪਰ ਹੋਰ ਮਿਹਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਾਂਸੀ ਜਾ ਕੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂਧਾਰਨ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਧੰਨਾ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਅਗਿਆ ਮਨ ਕੇ ਕਾਂਸੀ ਚੱਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਦ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਧੰਨਾ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਉਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਹੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਧੰਨੇ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਤੇ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦਾ ਰੋਟੀ ਖਾਂਣੀ ਤੇ ਗਊਆ ਚਰਾਨ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧੰਨੇ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੋਲੇ “ਧੰਨਿਆ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂਜੀ ਬਹੁਤ ਖੁੱਸ਼ ਹਨ। ਮੈਂ ਬੜਾ ਅਭਾਗਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਅੰਤ ਸਮਾ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂਜੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰੁਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੇ ਤੂੰ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮੇਰਾ ਵੀ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਧੰਨਾ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬੋਲੇ ਕਿ ਚੱਲੇ ਬਾਹਰ ਖੇਤਾ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਭੂਜੀ ਗਊਆਂ ਚਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਥੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਜਦ ਉੱਥੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਧੰਨੇ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵੇਖੋ ਸਾਮਣੇ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਖੜੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਲ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਗੋਂ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਵੇਖਨਾ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਧੰਨੇ ਨੇ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਅੱਗੋਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਸ ਭੁਲੇ ਭਟਕੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੋ। ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਬੋਲੇ “ਧੰਨਿਆ ਇਹ ਸਾਧੂਨਹੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੇਈਮਾਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਇਹ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਠਾਕੁਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਦਾਣੇ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ਵਟਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਲੂਣ ਕੁਟਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇਰਾ ਹੱਥ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਐਸੇ ਭੈੜੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਧੰਨਿਆ ਮੈਂ ਭਗਤ ਦੇ ਵੱਸ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਭਗਤ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਕੰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਕਿਹਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮੰੜ ਸਕਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਪ੍ਰਣ ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਕਿਹਾ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਇਸ ਮਹਾ ਕਪਟੀ ਤੇ ਛਲੀਏ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਅੱਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧੰਨੇ ਦੀ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਚੱਲਾ ਗਿਆ।

ਤੀਸਰਾ ਸ਼ਬਦ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ :-

ਧੰਨਾ ॥ ਗੋਪਾਲ ਤੇਰਾ ਆਰਤਾ ॥

ਜੋ ਜਨ ਤੁਮਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰੰਤੇ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਤਾ ॥1 ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦਾਲਿ ਸੀਧਾ ਮਾਗਉ ਘੀਉ ॥ ਹਮਰਾ ਖੁਸੀ ਕਰੈ ਨਿਤ ਜੀਉ ॥

ਪਨ ਾਆ ਛਾਦਨੁ ਨੀਕਾ ॥ ਅਨਾਜੁ ਮਗਉ ਸਤ ਸੀ ਕਾ ॥1 ॥

ਗਉਭੈਸ ਮਗਉ ਲਾਵੇਰੀ ॥ ਇਕ ਤਾਜਨਿ ਤੁਰੀ ਚੰਗੇਰੀ ॥

ਘਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ ਚੰਗੀ ॥ ਜਨੁ ਧੰਨਾ ਲੇਵੈ ਮੰਗੀ ॥2 ॥4 ॥ (ਅੰਗ - 695)

ਹੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂਮੈ ਤੇਰੇ ਦਰ ਦਾ ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਦਾਲ, ਆਟਾ ਤੇ ਘਿਉ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਨਿਤ ਸੁਖੀ ਰਹੇ। ਜੁਤੀ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸੱਤਾਂ ਸੀਆਂ ਦਾ ਅੰਨ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਗਾਂ ਜਾਂ ਮਹਿ ਲਵੇਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਅਰਬੀ ਘੋੜੀ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਗੋਪਾਲ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਘਰ ਲਈ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਏਥੇ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਸੁੱਖਾਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਇਜੱਤ ਦਾ ਗੁਜਰਾਨ, ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਦੁੱਖਾਂ ਮਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਆਰਾਮ ਤੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸਚੇ ਦਿਲੋਂ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਮਾਇਆ, ਛਲ, ਫਰੇਬ ਤੇ ਨਿਰਲੇਪ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਏ।

ਆਖਰ ਭਗਤ ਜੀ 60 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ 1475 ਈ. ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰ ਗਏ।

ਨੱਕ ਨੱਥ ਖਸਮ ਹੱਥ

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਲਈ ਹੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਇਥੇ ਸਭ 'ਦਾਂਣਾ-ਪਾਣੀ' ਜਾਂ 'ਰੋਟੀਆਂ' ਲਈ ਹੀ ਭਜਦੌੜ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਆਪਣੇ ਲਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਪੋਤਰਿਆਂ ਲਈ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਖਾ ਕੇ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜਨੀਅਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਤੇ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾ ਸਕਣ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਕਿਸੇ ਦਾ 'ਦਾਂਣਾ-ਪਾਣੀ' ਹੈ। ਉਹ ਉੱਥੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੁਜ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ:-

ਨਕਿ ਨਥ ਖਸਮ ਹਥ ਕਿਰਤੁ ਧਕੇ ਦੇ ॥

ਜਹਾ ਦਾਣੇ ਤਹਾਂ ਖਾਣੇ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਹੇ ॥2 ॥ (ਅੰਗ 653)

ਜੀਵ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਰਜ਼ਾ ਰੂਪੀ ਨੱਥ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਭਾਓ ਹੁਣ ਧੱਕੇ ਦੇ ਕੇ ਚੱਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਾਂ :

ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ ਦਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ ॥

ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ ॥ (ਅੰਗ - 10)

ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜੀਵ ਦਾ 'ਦਾਂਣਾ-ਪਾਣੀ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਖਾਂਣਾ ਪੈਦਾ ਹੈ। ਤਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਅੰਨ-ਜਲ' ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵੱਸ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਜੇ ਇਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਹੀ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇੱਕ ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੱਸ, ਜੋ ਗੱਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇਗੀ :-

ਮਤਾ ਕਰੈ ਪਛਮ ਕੈ ਤਾਈ ਪੂਰਬ ਹੀ ਲੈ ਜਾਤ ॥

ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ ਆਪਨ ਹਾਥਿ ਮਤਾਤ ॥1 ॥

ਸਿਆਨਪ ਕਾਹੂਕਾਮਿ ਨ ਆਤ ॥

ਜੋ ਅਨਰੂਪਿਓ ਠਾਕੁਰਿ ਮੇਰੇ ਹੋਇ ਰਹੀ ਉਹ ਬਾਤ ॥ (ਅੰਗ-496)

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਦੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਡੋਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ:-

ਜੀਅ ਜੰਤ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਡੋਰੀ ਹਾਥਿ ਤੁਮਾਰੇ ॥

ਜਿ ਕਰਾਵੈ ਸੋ ਕਰਣਾ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾ ॥ (ਅੰਗ- 627)

ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ 'ਅੰਨ-ਪਾਣੀ' ਦਾ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਤੋਂ ਖੂਨ ਤੇ ਬਿੰਦ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਬਿੰਦ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ 'ਅੰਨ-ਪਾਣੀ' ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ:-

ਰਕਤੁ ਬਿੰਦੁ ਕਰਿ ਨਿੰਮਿਆ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਝਾਰਿ ॥ (ਅੰਗ- 706)

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਕਥਾਵਾਚਕ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੋਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਭ ਪਰ ਹਾਸ ਰਸੇ ਦੇ ਵੀ ਮਾਹਿਰ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕੱਥਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ 'ਆਪ ਬੀਤੀ' ਸਮਝਾਉਂ ਲਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਖੰਡ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਲਾਇਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਝੋਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਲਾਇਨ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਮੁਠੀਆਂ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਝੋਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇੱਕ ਮੁਠੀ ਭਰੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਵਜਾਏ ਹੇਠਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਖਲਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਹਿਆ "ਮਾਨ ਸਿੰਘ ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਦਾਣੇ ਖਲਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਜਾਹ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਵਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੇ ਚੁਗਦਾ ਰਹਿ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੁਕ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਬੁਲਾਵਾ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਜਦੋਂ ਦਾਸ ਕੁਵੈਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ 1975-80 ਵਿੱਚ ਝੋਰ ਸਾਹਿਬ 2 ਵਾਰੀ ਉੱਥੇ ਕਥਾ ਕਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ 'ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਮੈਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਥ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹਿਆ?'

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੀਤੀ ਘਟਣਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 8/10 ਦਿਨ ਕਥਾ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾ ਨੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਭੇਟਾ ਤਾਂ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬੱਸ ਏਨਾਂ ਹੀ ਕਹਿਆ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ "ਮੈਂ ਰਿਕਸਾ ਲੈ ਕੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਰਿਕਸੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੈਸੇ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੇਰਾ 'ਧੰਨਵਾਦ'।" ਉਹ ਅੱਗੇ ਬੋਲਿਆ ਕਿ 'ਧੰਨਵਾਦ' ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਕਰਾਇਆ ਦੇਵੋ। ਮੈਂ ਰਿਕਸਾ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾ ਪਾਸ ਪੁੱਜ

ਗਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਤੁਹਾਡੇ ਧੰਨਵਾਦ' ਨਾਲ ਰਿਕਸੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤਸਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬੈਠਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਤਲਵੰਡੀ ਜੱਟਾਂ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋਈ। ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਤੇ ਦਾਦੀ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉੱਥੇ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ। 1952 ਵਿੱਚ ਮੇਰੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਲੈ ਗਈਆਂ। ਉੱਥੇ 1963 ਤੱਕ ਰਹੇ ਤੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਟੀਆਂ ਨੇ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਬਣਾਏ ਕਿ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕੁਵੈਤ ਲੈ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ 1990 ਵਿੱਚ ਇਰਾਕ ਨੇ ਕੁਵੈਤ ਤੇ ਹੱਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਦਾ ਦਾਣਾ-ਪਾਣੀ ਮੁਕ ਗਿਆ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬੈਠੇ ਰੋਟੀਆਂ ਛੱਕ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦਾਣਾ-ਪਾਣੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਆਖਰੀ ਬੁਲਾਵਾ ਆ ਜਾਵੇ।

ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰੋਟੀਆਂ ਕਮਾਉਣ ਤੇ ਖਾਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਇੱਧਰ ਉੱਧਰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜਿਲ ਉੱਪਰ ਅੱਲਗ ਅੱਲਗ ਤਿੰਨ ਕਮਰੇ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਲਗ ਅੱਲਗ ਰਹਿ ਸਕਣ। ਪਰ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਲੈ ਗਈਆਂ। ਅੱਗੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਸੀਂ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤੇ ਸਾਡਾ 'ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ' ਸਾਨੂੰ ਕੁਵੈਤ ਲੈ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਵੈਤ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਰਹੇ ਪਰ ਉੱਥੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕ ਕੋਈ ਜਇਦਾਤ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਉੱਥੇ ਦਾ ਅੰਨ-ਜਲ ਮੁਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਆ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਨਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਦੋ ਮੰਜਲੀ ਕੋਠੀ ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਅੱਲਗ ਅੱਲਗ ਥੱਲੇ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜਿਲ ਤੇ ਰਹਿ ਸਕਣ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਨਸੀਬ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਵੱਡਾ ਬੇਟਾ ਕੁਵੈਤ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਲੱਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਛੋਟਾ ਬੇਟਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਨੇ ਐਸਾ ਚੱਕਰ ਚਲਾਇਆ ਕਿ ਖਿਚ ਕੇ ਕਨੇਡਾ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਉੱਥੇ ਅਪਣਾ ਮਕਾਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਕੱਲ ਵੱਡਾ ਪੋਤਰਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਦ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉੱਥੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਲੈ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੋਟਾ ਪੋਤਰਾ ਵੀ ਕਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇਗਾ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਜਾਂ ਭਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:-

ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤਿ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ ॥

ਜਲ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਤਿਨਾ ਭਿ ਰੋਜੀ ਦੇਇ ॥ (ਅੰਗ 955)

ਹਾਂ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਉੱਦਮ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬੱਸ, ਚਿੰਤਾ ਕੇਵਲ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਖੁੱਸ਼ੀ ਖੁੱਸ਼ੀ ਸੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਅਸਲੀ ਭੁੱਖ ਰੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਪੇਟ ਭਰਿਆਂ ਜਾਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ ਸਗੋਂ ਮਨ ਦੀ ਤੱਸਲੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਿਟਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਨ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸੰਤੋਖ ਆਇਆ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੈਸਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਭ ਨੂੰ ਖੁੱਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਅਸੀਂ ਮੰਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਉਹ ਸਭ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਦੀ ਚਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੇ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹੀਏ।”

ਉਹ ਮਾਪੇ ਵਡਭਾਗੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਰਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਆਮ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਆਸਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਕਿ ਬੁੱਢਾਵੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪੱਕਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰ ਥਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋੜ ਜਾਂ ਮੁਸੀਬਤ ਵੇਲੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦੱਮ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੇ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭਾਤਾ ॥

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ - 103)

ਗੱਲ ਕੀ, ਕਿ ਬੱਸ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲੀ ਮਨੋਰਥ :

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ (ਅੰਗ- 12)

ਬਾਰੇ ਸੋਝੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈਏ ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹੀਏ।

ਜਗਿਆਸੂ

ਇਥੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਭੀੜ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸਿਵਾਏ ਭਟਕਣਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਸਾਰੀ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਖੋਹ ਗਿਆ। ਸੰਸਾਰੀ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਧਨ-ਦੌਲਤ, ਮਹਿਲ-ਮਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਨੋ-ਸੌਂਕਤ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚੇਗਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਸਾਰੀ ਨਾ ਤਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸੱਚੀ ਪਿਆਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਸ੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰੀ, ਜਗਿਆਸੂ, ਸਾਧੂਅਤੇ ਸੰਤ। ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਰੀਬ-ਕਰੀਬ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਉਪਰ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਤੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਵਿਅਰਥ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਦਾ ਇਥੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ :-

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ (ਅੰਗ 12)

ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਜਗਿਆਸਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜਗਿਆਸੂਜਾਂ ਖੋਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਹੁਣ ਕੋਈ ਖੋਜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਬੜਾ ਅਨੌਖਾ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :-

ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨਿ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸਨ ਕਉ ਹਉ ਫਿਰਤ ਤਿਸਾਈ ॥ (ਅੰਗ 204)

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਅੰਦਰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵੀ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਜੋ ਅਜੇ ਪੂਰਾ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ, ਐਸੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਭਟਕਣਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਹੀ ਅਸਲੀ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲੇਗਾ। ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪੰਥੀ, ਪੰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਇਸ ਪੰਥ ਬਾਰੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਚੱਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਰਾਹ ਤੇ ਤਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਆਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਗੁਆਚਣਾ ਹੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ। ਇਸ ਖੋਜ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਰ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਖੋਜੀ ਆਪ ਹੀ ਰਸਤੇ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਤੱਕ ਖੋਜੀ ਨਾ ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਤਦ ਤੱਕ ਖੋਜੀ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੰਧ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਕੰਧ ਬਹੁਤ ਪੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਹੋਰ ਸਾਡੀ ਗਲਤੀ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਕੰਧ ਹੋਰ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕੰਧ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਸਾਡੀ 'ਮੈਂ' ਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਆਕੜ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਡਮੁੱਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੱਦ ਸਾਡੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੋਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੁਣਾਉਂਤੀ ਵਾਂਗ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੱਡੀਆਂ ਖਾਇਸ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਦਾ ਉਹ ਖਾਲੀ ਖੱਥ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਬੱਸ ਸਾਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਦੇਰ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪਾਤਰਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਕਾਹਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਮੰਗਤੇ ਹਾਂ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਬਰਦਾਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਢੀਠ ਮੰਗਤਾ ਬਣਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ:-

ਪਾਵਉ ਦਾਨੁ ਢੀਠੁ ਹੋਇ ਮਾਗਉ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ਸੰਤ ਰੇਨਾਰੇ ॥ (ਅੰਗ - 738)

ਧੀਰਜ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਉਸ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਾਥੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਮੌਸਮੀ ਫਲ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿ ਬੈਠੇ ਬਿਠਾਏ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਪਰਮ ਫਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉੱਦਮ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਸਰਬ ਪਹਾੜ ਵਰਗਾ ਦਿੜ੍ਹ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਅਟੱਲ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਗਿਆਸੂ ਅੰਦਰ ਸੱਚੀ ਪਿਆਸ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਅਕਲ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅੰਦਰ ਸੱਚੀ ਪਿਆਸ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਅੰਦਰ ਅਸਲੀ ਪਿਆਸ ਜਾ ਸੱਚੀ ਲਗਨ ਨਹੀਂ ਜਾਗੀ ਪਰ ਉਹ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਜੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਸ ਦੇ ਜੋ ਖੋਜ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹ ਕੇਵਲ ਵਿਅਰਥ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਬਾਹਰ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਲੋਭ ਤੇ ਤਿਸ਼ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਧਨ ਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਹੀ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਪੀੜਾ ਇਹ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇ ਲੱਖ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪੀੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਨ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਕਦੀ ਕੋਈ ਜਗਿਆਸੂ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਦੀ ਇਹ ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਆਸਾਂ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਇਸ ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਵੈਰਾਗ ਤਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਬਣੇਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਯਾਦ ਆਵੇ 'ਬਿਨ ਵੈਰਾਗ ਨ ਛੁਟਸਿ ਮਾਇਆ ॥' ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਮਾਂ ਪ੍ਰਸੂਤ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਇੱਕ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਵੀ ਇਸ ਵੈਰਾਗ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘੇ ਬਿਨਾਂ ਭਗਤੀ ਸਿਰੇ ਨਈਂ ਚੜ ਸਕਦੀ।

ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਦੀ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਗਲਤ ਗਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋਜਦੇ ਹਾਂ। ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਹ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵੱਲ ਪਿਠ ਕਰਕੇ ਖੋਜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਕਰੇਗਾ ਵੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸੁੱਖ ਉਸ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਰਮ ਸੁੱਖ, ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਬਣਾਇਆ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਇਹ ਰਸਤਾ ਖੁਦ ਆਪ ਬਣਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੁਦ ਆਪ ਚੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਇਹ ਕੰਡਿਆਲਾ, ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪੈਰ ਫਿਸਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਸਤੇ ਬਾਰੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਘਟ ਅਵਘਟ ਡੂਗਰ ਘਣਾ ਇਕੁ ਨਿਰਗੁਣੁ ਬੈਲੁ ਹਮਰ ॥

ਰਮਈਏ ਸਿਉ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ ਪੁੰਜੀ ਰਾਖੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥ (ਅੰਗ 354)

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਰਸਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਫਰੀਦਾ ਗਲੀਏ ਚਿਕੜੁ ਦੂਰਿ ਘਰੁ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ਨੇਹੁ ॥

ਚਲਾ ਤ ਭਿਜੈ ਕੰਬਲੀ ਰਹਾਂ ਤ ਤੁਟੈ ਨੇਹੁ ॥ (ਅੰਗ 1379)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਤੇ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕ ਸੱਚੀ ਲਗਨ ਵਾਲਾ ਜਗਿਆਸੂ, ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਵਾਂਗ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ :-

ਭਿਜਉ ਸਿਜਉ ਕੰਬਲੀ ਅਲਹ ਵਰਸਉ ਮੇਹੁ ॥

ਜਾਇ ਮਿਲਾ ਤਿਨਾ ਸਜਣਾ ਤੁਟਉ ਨਾਹੀ ਨੇਹੁ ॥ (ਅੰਗ 1379)

ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਚੱਲਦਾ ਹੋਇਆ ਰਸਤਾ ਵਿੱਚ ਠੋਕਰ ਖਾ ਕੇ ਡਿੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਰੇਗਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਖੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਸ ਦੀ ਆਗਵਾਹੀ ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਬੱਸ ਚਰਨਾ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਠਾ ਕੇ ਲੱਗਾ ਲਵੇਗਾ। ਜਗਿਆਸੂਜਦ ਇੱਕ ਕਦਮ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂਹਜ਼ਾਰਾ ਕਦਮ ਚੱਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਹਨ :

ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੁਰੁ ਏਕ ਪੈਂਡਾ ਜਾਇ ਚਲ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋਟਿ ਪੈਂਡਾ ਅਗੇ ਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲੇ ਹੋਏ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਰਸਤੇ ਦੀਆਂ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਐਸੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਤੇ ਫਿਰ ਦੋ ਕਦਮ ਪਿਛੇ ਆ ਗਏ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਤੇ ਫਿਰ ਦੋ ਕਦਮ ਪਿਛੇ ਆ ਗਏ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਸੱਚੀ ਲਗਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਯਾਤਬਾ ਚਾਲੂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਾਧੂਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ, ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਗਿਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ 'ਕੋਟਨ ਮੈਂ ਕੋਊ' ਪੁੱਜੇ ਹੋਇਆ ਨੂੰ ਸੰਤ, ਮਹਾਤਮਾ ਜਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਦਾ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਾਲ ਤੇ ਫੋਕੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਚੋਲੇ ਪਾ ਲਏ, 8-10 ਚੋਲੇ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਫਿਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਜਾਂ ਬਦਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਸੰਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿ ਵਿੱਚ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਤਾਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਤੇ ਤਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਉਪਮਾ ਕੀਤੀ ਹੈ :-

ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤ ਰਿਦ ਵਸੈ ॥

ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਦੁਰਤੁ ਸਭੁ ਨਸੈ ॥

ਸੰਤ ਕਾ ਸੰਗੁ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਈਐ ॥

ਸੰਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥

ਜੀਵ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਤੋਂ ਜਗਿਆਸੂਬਣੇ, ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਸਾਧੂਬਣੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸੰਤ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਸੰਤ ਬਣਨਾ ਸਾਡੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਤੱਕ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਸਾਡਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭਟਕਣਾ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

निम्नलिखित वेबसाइट में दस गुरुजनों का सम्पूर्ण जीवन वृत्तांत विस्तृत रूप में तथा स्वतंत्रता अवश्य देखें तथा पढ़ें।

www.sikhworld.info

jasbirsikhworldinfo@gmail.com

ਉਪਰੋਕਤ ਵੇਬ ਸਾਇਟ ਵਿੱਚ ਦਸ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਜੀਵਨ ਬਿਊਰਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ।